

**ŠOLA ZA ČASTNIKE
21. GENERACIJA
SPECIALIZACIJA PEHOTA**

**ZAKLJUČNA NALOGA
BOJ ZA HOLMEC 1991**

Kandidat, slušatelj: desetnik Tilen Kavčič

Mentor: VVU XIII. r. Dr. Valerija Bernik

Maribor, avgust 2010

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO

Slovenska vojska

Poveljstvo za doktrino, razvoj,
izobraževanje in usposabljanje

Šola za častnike

Številka:

Datum:

ZAKLJUČNA NALOGA

BOJ ZA HOLMEC 1991

Kandidat, slušatelj: desetnik Tilen Kavčič

Mentor: VVU XIII. r. Dr. Valerija Bernik

Maribor, avgust 2010

POVZETEK

Leto 1991 je za Republiko Slovenijo pomenilo konec dalj časa trajajočega življenja v skupni državi Jugoslaviji. Zgodil se je prelom z zgodovino neke države in posledično je nastala samostojna Slovenija. V okviru osamosvojitvenih procesov je bila usoda Slovencev še negotova. Za zagotovitev mirnejših časov je bilo potrebno poseči po orožju. Slovenci so stopili skupaj in se odločili braniti svoje domove v stari-novi domovini. V to zgodbo spada tudi boj za mejni prehod Holmec, ki se je 27. in 28. junija, leta 1991, odvil na Koroškem. Spopad, ki je trajal nekaj ur, se je odvil v dolini kraja Dolga Brda, tik pred državno mejo z Republiko Avstrijo, kjer stoji zgradba mejnega prehoda Holmec.

Na eni strani sta bili slovenska Teritorialna obramba in milica, ki sta poskušali razbremeniti oblegani mejni prehod in prisiliti k predaji pripadnike Jugoslovanske ljudske armade (JLA). Ti so na drugi strani izvrševali zvezne ukaze za zasedbo mejnih prehodov.

Ključna značilnost tega konflikta je prisotnost civilnih prebivalcev na bojišču, upoštevanje naravne konfiguracije zemljišča ter poveljevanje in kontrola, podprta z uporabnimi obveščevalnimi podatki.

Ključne besede: osamosvojitvev, (oborožen) boj, Holmec, Teritorialna obramba, milica.

SUMMARY

For Slovenian Republic year 1991 presented the end of a long lasting period of living in a mutual state (federation) of Yugoslavia. It was a rupture with the history of one state and consequently independent Slovenia came into existence. Within the process of independence the fortune of the Slovenes was still uncertain. Therefore, for its certainty it was necessary to resort to arms. Slovenes stood together and decided to defend their homes in the old-new homeland. The battle for Holmec border crossing takes part in this story, which on 27th and 28th of June 1991 took place in Carinthia. The battle which lasted for a few hours unwinded in the valley of the place Dolga Brda, next to the state border with Republic of Austria where the Holmec border crossing facility stands.

On one side there were slovenian Territorial defence and militia (police), trying to unburden the besieged border crossing and force the Yugoslavian National Army (JNA) soldiers to surrender. These were on the other side following federal orders to take control over border crossings.

Vital significance of this conflict is the presence of civilians on the battlefield, the notice of natural terrain configuration and command and control, supported with real time information data.

Key words: independence, battle, Holmec, Territorial defence, militia.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD.....	1
1.1 IZHODIŠČE ZAKLJUČNE NALOGE	1
1.2 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA.....	1
1.3 RAZISKOVALNA HIPOTEZA.....	1
1.4 METODE DELA	1
1.5 STRUKTURA ZAKLJUČNE NALOGE	2
2 PREMIKI ZA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE	4
2.1 ZAČETKI OSAMOSVAJANJA (TO IN MSNZ)	4
2.2 VOJNA ZA OBRAMBO NEODVISNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE.....	7
3 KOROŠKA V VOJNI – HOLMEC	12
3.1 BOJ ZA MEJNI PREHOD HOLMEC.....	13
3.2 KONEC SPOPADOV	23
4 ANALIZA SPOPADA IN BOJNIH AKTIVNOSTI.....	25
5 ZAKLJUČEK	28
6 LITERATURA	30
7 SEZNAM TABEL IN SLIK	31
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	32
IZJAVA O AVTORSTVU	33

1 UVOD

1.1 IZHODIŠČE ZAKLJUČNE NALOGE

Tematika mojega pisanja sega v leto 1991, v čas osamosvojitvenih procesov, ki so se takrat odvijali v Sloveniji oziroma v Socialistični Federativni Republiki Jugoslaviji (SFRJ), katere del je bila. Po razglasitvi svoje neodvisnosti 25. junija 1991 se je Slovenija morala spoprijeti z vojsko nekdanje države, saj se tedanji vojaški in politični vrh slednje ni strinjal z odločitvijo svoje najsevernejše republike. Spopadi so potekali po celi državi, tudi na Koroškem, kjer se je načrtovana akcija zavzetja mejnega prehoda Holmec razpletla v krvav obračun.

1.2 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA

Boj na Holmcu je pomemben mejnik v slovenski vojaški zgodovini in nastajanju samostojne države ter dokaz, da se Slovenci, kljub neugodnim zgodovinsko-političnim okoliščinam, zmorejo upreti in pokazati svojo vojaško moč.

Zato sem si za predmet preučevanja in pisanja izbral oborožen boj oziroma bojne aktivnosti (bojevanje), ki so se tistega prelomnega poletja, leta 1991, odvijali na Koroškem. Poskušal bom opisati oziroma prikazati takraten potek dogodkov ter jih z današnje časovne distance ovrednotiti med poglavji novejših slovenskih vojaških zgodovine in slovenskega bojevanja.

Cilj preučevanja je predstaviti zaporedje takratnih bojnih in ostalih aktivnosti, ki so se odvijale v okviru bojev za samostojnost novonastale države po že uradni razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Na podlagi intervjuja z aktivnim udeležencem boja bom glede na že obstoječo literaturo in zapise poskušal ugotoviti, kakšni so pogledi na tiste prelomne dogodke izpred 19 let.

Predstavil bom tudi vojno za obrambo samostojnosti Republike Slovenije, predvsem njene začetke, ter povedal nekaj o tistem delu koroške pokrajine, kjer je potekal boj na Holmcu. Osvetlil bom dogodke ter stanje na bojišču in opredelil obe strani v spopadu. Boj na Holmcu (predmet) je potrebno opredeliti s pravo mero objektivnosti, zraven pa upoštevati vojne in vojaške zakonitosti, čas dogajanja in tudi včasih zanemarjene subjektivnosti posameznih akterjev oziroma manjših spremenljivk, ki pa na žalost enega in srečo drugega velikokrat odločajo o izidu bojev. Analiza oziroma način opredelitve predmeta predstavljata sintezo, s katero si bom skušal pomagati pri cilju preučevanja in potrditvi svoje hipoteze v primeru boja na Holmcu.

1.3 RAZISKOVALNA HIPOTEZA

Za izhodišče analize zaključne naloge sem si izbral naslednjo tezo oziroma hipotezo:

1. Naravno-geografske značilnosti bojišča v povezavi s civilnim prebivalstvom predstavljajo ključno spremenljivko za poveljevanje in kontrolo (PINK) v vodenju oboroženega boja.

1.4 METODE DELA

Temo bom poskušal opisati z analizo (zgodovinsko) in interpretacijo sekundarnih virov, v določenih delih naloge pa se bom oprl na zgodovinsko-razvojno analizo, ki raziskuje tendence v zgodovinskem razvoju določenega pojava ali tendence v zgodovini obravnave

določenega pojava. Moje delo temelji na analizi enega primera, za katero sem uporabil več vrst gradiva in virov. Za potrebe pojasnjevanja vsebine sem si pomagal s teoretičnimi dejstvi in ugotovitvami s področja obramboslovja in vojaške zgodovine.

Zgodovinska analiza omogoča najbolj celovit vpogled v preteklo dogajanje, kajti zapisovanje (pomnjenje) minule realnosti je pogosto bistveno za vodenje in organiziranje nekega sistema, kot je država, oziroma institucije, kot je vojska, v prihodnosti. Danes pa je kljub temu sestavljanje delčkov iz polpreteklih dogodkov, bodisi vojaških ali katerih koli drugih, do njihove celovite obnove, vse prej kot lahko delo.

Odnos in stanje zavesti ljudi v družbi se spreminjata, različne interpretacije ter posledično prav takšno vrednotenje pa se kažejo v neenotnosti in nasprotujočih si pogledih o isti stvari. Paradoksalnost pri tem je, da je družba (civilna in vojaška), pred 19 leti v času osamosvojitvenih procesov, vlogi, ki so jo takrat odigrali slovenski državljani, oborožene sile in drugi podporniki odcepitve, dajala drugačen pomen in oceno, kot jo danes. Iz tega izvira spoznanje, da za tiste, predvsem mlajše generacije Slovencev, ki si o tistih časih poskušajo ustvariti podobo oziroma mnenje - saj takrat niso bili prisotni oziroma udeleženi v prelomnih dogodkih - ne obstaja več nekdanja enotnost v vrednotenju. Predvsem se to pozna pri napisanem oziroma nenapisanem dostopnem gradivu, ki bi (lahko) bilo obogateno z izkušnjami takratnih akterjev in drugih sodelujočih in bi tako obelodanilo dosežke iz leta 1991 oziroma iz tistega časa. Tudi zato sem za potrebe te naloge opravil intervju z aktivnim udeležencem spopada, takratnim pripadnikom teritorialne obrambe in vodjo bojne akcije na mejnem prehodu oziroma stražnici Holmec, majorjem Maksimiljanom (Maksom) Gorenškom, da bi tako obogatil analizo zgodbe, ki se je odvijala pred 19 leti.

Glede literature o boju za Holmec sem naletel na nekatere omejitve. Tu mislim na redkost pisnih virov o tej temi, kar je glavna pomanjkljivost pri pisanju oziroma raziskovanju boja, ki se je zgodil na mejnem prehodu Holmec poleti 1991. Svetla izjema kar se tiče strokovnih zapisov o tem spopadu je brošura iz leta 2006, Boj na Holmcu, katere avtorja sta dr. Vladimir Prebilič in dr. Damijan Guštin. Kot sta sama zapisala, je njuno delo namenjeno predvsem prikazu boja na Holmcu, v katerem so sodelovali tako miličniki, zdajšnji policisti, kot pripadniki Teritorialne obrambe (TO), posredno, pri oskrbi, sanaciji in pomoči ranjenim, pa tudi druge komponente obrambnih sil in številni prebivalci Koroške.

Ta boj, ki predstavlja enega najbolj silovitih spopadov v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije, simbolizira enotnost prebivalstva Slovenije v boju za obrambo svoje domovine. Poznejša politična zloraba, ki v novih oblikah še kar traja, pa odpira tudi vprašanja, ki jih je prineslo različno ocenjevanje zmage v obrambni vojni (glej Guštin in Prebilič, 2006, str. 6).

Omenjeno delo bo poleg intervjuja predstavljalo osnovo, katero bom nadgradil z dosegljivo dokumentacijo in literaturo. Na ta način bom poskušal prispevati poljuden in celovit pogled na spopad, ki je 27. in 28. junija leta 1991 potekal na mejnem prehodu Holmec.

1.5 STRUKTURA ZAKLJUČNE NALOGE

Dogodki na mejnem prehodu Holmec in njegove okoliščine bodo predstavljali vsebino, iz katere bo sestavljena moja naloga. Ožje področje proučevanja se torej nanaša na nekajdnevno dogajanje iz leta 1991. Potrebno pa je osvetliti takratno stanje v državi, v širšem smislu vojno v Sloveniji ter ožjem, boj za Holmec. Geografsko bom opredelil bojišče oziroma prostor, kjer so se odvijali spopadi. Primerjal bom obe sili, kateri sta si stali nasproti v boju za Holmec ter tako analiziral oborožen spopad. Skozi nalogo bom na primernih mestih vključil podatke, pridobljene z intervjujem.

Začetek samostojne poti slovenske države ni bil preprost, nasprotno, postavljena je bila pred življenjsko preizkušnjo, katere del je bil tudi boj za Holmec. Omenjeno dejstvo je prav tako razlog, da v zaključni nalogi predstavim takratne akterje in dogodke, odločitve, odlike ter slabosti vpletenih strani, saj takratni spopad in predvsem njegove posledice kažejo na pomembnost slovenske vojaške in obče zgodovine.

Zgradba zaključene naloge sestoji iz uvoda, ki je nekakšen okvir, v katerem bom predstavil izhodišče naloge, raziskovalno hipotezo, predmet in cilje, metode dela ter strukturo.

Prvo poglavje govori o začetnih osamosvojitvenih procesih ter pripravah na obrambo sprejetih odločitev. Nadaljeval bom z opisom samega boja na Holmcu, pri katerem bom s kronološkim zaporedjem poskušal označiti ključne dogodke v boju. Ugotovitve in realna bojna dejstva bom podkrepil s številkami, tabelami in zemljevidi ter podatki, ki mi jih je v intervjuju posredoval udeleženec boja na Holmcu, Maks Gorenšek. V sklepnem delu naloge bom opredelil in povzel ugotovitve ter spoznanja, skušal bom potrditi hipotezo, katero sem si zastavil v začetku analize ter podal svoje mnenje.

2 PREMIKI ZA OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

2.1 ZAČETKI OSAMOSVAJANJA (TO IN MSNZ)

Socialistični del sveta (in z njim tudi Jugoslavija) je v osemdesetih letih tonil v vse globljo krizo, tako zaradi slabitve notranje legitimnosti kot tudi zaradi gospodarske neučinkovitosti. Čeprav so bile med posameznimi državami s socialističnim družbenim redom velike razlike, so se vse znašle pred težavo, kako odgovoriti na nove izzive, ki so jih narekovale Združene Države Amerike (ZDA) in ostali zahodni svet, tako glede gospodarske učinkovitosti kot politične participacije, motivacije in človekovih pravic. V treh večnacionalnih socialističnih državah pa se je kljub trditvam o najbolje rešenih mednacionalnih razmerjih, t.i. nacionalnih vprašanjih, znova odprlo vprašanje razmerij med narodi. To je bilo okolje, v katerem se je začela slovenska pot na svoje (Guštin in Prebilič, 2006, 7).

Osamosvojitev in proces nadomestitve socializma z demokratično ureditvijo sta se začela v Sloveniji v drugi polovici osemdesetih in potekala v okviru velikega nezaupanja med posameznimi jugoslovanskimi političnimi elitami in sistemi v zvezni oblasti. Za vladajočo komunistično politično elito je bilo vzdrževanja sistema, ki je bil sicer v globoki družbeni krizi, ne le politično, ampak tudi varnostno vprašanje, in to tako v ideološko-političnem smislu kot v problemu državne enotnosti federativne države. Že od leta 1981, ko so izbruhnili nemiri širnih razsežnosti na Kosovu, so bile jugoslovanske varnostne službe in vojska posebej občutljive na vsako izražanje mnenj, ki bi bile politično neustrezne ali vodile k bolj osamosvojenemu položaju posameznih republik oziroma republiških elit (Gabrič in drugi 2008, 95-96).

Splošno varnost so zagotavljali organi za notranje zadeve, katerih uniformirani del je bila milica, za varnost sistema in režima pa je skrbela Služba državne varnosti (SDV). Za zunanjo varnost in zaščito državne ureditve so skrbele oborožene sile SFRJ katerih prevladujoč del je bila Jugoslovanska ljudska armada (JLA). Na vojaški del sistema, vključno z vojaško Protiobveščevalno službo, ki je nadzorovala tudi civilni del družbe, republike niso imele neposrednega vpliva, saj je bil pod vplivom zveznih oblasti. Vse te sestavne dele je povezoval sistem splošnega ljudskega odpora (SLO) in družbene samozaščite (DS), v katerega je bil poleg varnostnih in vojaških struktur vključen tudi velik del prebivalstva (Ibid.)

Najbolj kritična točka je bil čas osamosvajanja. Razglasitev samostojne Republike Slovenije (RS) je bila najprej načrtovana za 26. junij. Da bi prehiteli morebitne ukrepe JLA, osredotočene na ta datum, je bilo sklenjeno, da bo razglasitev dan prej – 25. junija. Spremembe je bila dokončno potrjena šele nekaj dni pred razglasitvijo, z njo pa je bil v TO seznanjen razmeroma širok krog, saj je imela teritorialna obramba pomembno vlogo v programu slavnostne razglasitve (Švajncer, 1993, 18).

Teritorialna obramba Republike Slovenije je slovensko osamosvojitev pričakala tudi vojaško pripravljena. Njene pristojnosti so bile opredeljene z Zakonom o obrambi in zaščiti z dne 6. aprila 1991. Med drugim so bile dane zakonske podlage za reorganizacijo in iz 62 občinskih štabov je bilo formiranih 26 območnih štabov TO. S tem je bila opravljena tudi kadrovska reorganizacija, saj so na poveljniških dolžnostih ostali posamezniki, ki so z delovanjem v Manevrski strukturi Narodne zaščite (MSNZ) ali kje drugje potrdili svoje usmeritve in pripravljenost braniti svobodno in demokratično Slovenijo (Švajncer, 1993, 19).

Poleg sprememb v štabih sta bili spremenjeni tudi organizacija in formacija enot. Prej je imela TO okoli 70.000 oboroženih pripadnikov, vendar zaradi predaje orožja TO v skladišča JLA maja 1990 na tolikšno število ni bilo mogoče računati (Ibid.).

Velike spremembe je sprožilo zniževanje starostne meje pripadnikov enot TO. Z naglimi zamenjavami pripadnikov in s formiranjem novih enot iz rezervistov, ki so bili prej razporejeni v enotah JLA, se je povprečna starostna meja pripadnikov TO znižala na 30 let. Približno v zadnjem mesecu pred agresijo so bili oblikovani odredi in čete za posebne namene, v katerih so bili vsi pripadniki mlajši od 25 let. Šlo je za 5.000 borcev s sodobnim pehotnim orožjem in protiklepnimi sredstvi. Enote so se usposabljele za hitre intervencije, protidiverzantsko in protiteroristično ter partizansko bojevanje (Švajncer, 1993, 19-20).

Mobilizacija vseh štabov TO v Republiki Sloveniji je bila ukazana 24. junija 1991. Zajela je vse štabe in prištabne enote. Vpoklicanih je bilo 2.251 pripadnikov TO, na mobilizacijska mesta jih je prišlo 1983, kar je pomenilo 88 % (Ibid).

Mobilizacija enot TO, ki so bile namenjene za varovanje objektov posebnega pomena, je bila ukazana 24. junija ob 20.00. Vpoklicanih je bilo 9.689 pripadnikov TO, prišlo jih je 7.013 ali 72 %. Mobilizacija enot TO za formiranje sprejemnih centrov in nalog zavarovanje je bila ukazana 25. junija 1991 ob 24.00. Vpoklicanih je bilo 792 pripadnikov TO, prišlo ji je 644 ali 81 %. Mobilizirane enote so upravni organi za obrambne zadeve še popolnjevali in število je naraščalo (Ibid).

Teritorialna obramba je varovala svoja poveljniška mesta, skladišča, sedeže upravnih organov za ljudsko obrambo, poleg tega pa še pomembna skladišča, Pošta telegraf telefon (PTT) vozliščne centrale, elektrodospečerske centrale, radijske in TV objekte, letališča ter kontrolo letenja z radijskim usmerjanjem in radijske ter televizijske oddajnike. Druga pomembna naloga je bilo usposabljanje mobiliziranih enot TO za varovanje državne meje z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Varovanje je zajemalo globinsko varovanje meje ter nadzor in blokado pomembnih poti proti državni meji. Globinsko je bilo varovanih 10 mejnih prehodov, katere bi lahko s fizično zasedbo odpri (Ibid).

Tretja pomembna naloga je bilo načrtovanje in pripravljanje blokade enot in vojašnic JLA. Enote TO so se pripravljale, da preprečijo morebitno premeščanje odvzetega orožja TO iz skladišč na Slovenskem, kjer je bilo spravljeno (Ibid).

V pripravah na okrepitev slovenske TO je bila pomembna odredba Predsedstva Republike Slovenije o preimenovanju rezervnih enot JLA v enote TO in o podreditvi teh enot pristojnim štabom TO. Vršilec dolžnosti načelnika Republiškega Štaba Teritorialne Obrambe (RŠTO) je 25. junija Predsedstvu poročal, da bo s posebno odredbo te enote in ustanove podredil območnim štabom in z vsem seznanil pristojne poveljnike. Te enote bi bile mobilizirane, če bi takšno odločitev narekovale potrebe ali daljše izvajanje ukrepov zavarovanja slovenske samostojnosti (Ibid).

V obdobju pred začetkom samih spopadov je potrebno omeniti še vsaj dve pomembni značilnosti, ki sta zaznamovali uverturo v obrambno vojno za Slovenijo. To sta bila akcija odvzema orožja Teritorialni obrambi ter projekt Manevrske strukture Narodne zaščite.

Glede sklepa o odvzemu orožja Teritorialne obrambe je v okviru širše obravnave vojaško-političnih razmer razpravljala Vojaški svet, ki je deloval pri Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo (ZSLO). Na njegov sestanek 27. aprila 1990 so bili vabljeni tudi komandanti vseh republiških TO, med njimi tudi generalpodpolkovnik Ivan Hočevar, ki je poveljeval RŠTO Slovenije. Vodstvo ZSLO (generalštab) je nato 14. maja sprejelo sklep, da se vse orožje TO, ki še ni v objektih JLA, prepelje v objekte, ki jih varuje vojska. Zaradi sistema, ki je bil tedaj uveljavljen, je JLA to lahko storila s preprostim ukazom, da orožje TO, ki ni bilo hranjeno v skladiščih in vojašnicah JLA, prepeljejo v vojašnice oziroma armadna skladišča. Na Hrvaškem je takšna akcija, ki jo je JLA ukazala prav v dneh konstituiranja oblasti v Sloveniji, na Hrvaškem pa je bil to čas med prvim in drugim krogom volitev, potekala brez težav, saj je bila večina orožja hranjena v vojašnicah oziroma skladiščih JLA. V Sloveniji so odvozu orožja

v vojašnice JLA, ki ga je 15. maja ukazal poveljnik in vodil Republiški štab TO, nasprotovali najprej posamezni pripadniki občinskih štabov, ki so nato opozorili komaj konstituirano oblast (Gabrič in drugi, 2008, 98).

O tem v svoji knjigi Premiki, piše tudi takratni obrambni sekretar Janez Janša. »Vrstili so se klici iz občinskih štabov TO in predsednikov tistih občin, v katerih so že izvolili nove. Številne občine namreč ob začetku odzemanja orožja še niso imele konstituirane nove oblasti. Skoraj vsi brez izjeme so zahtevali, da ustavimo krajo in damo štabom TO jasna navodila, kako naj ravnajo, saj so bili starešine v njih v izrednih osebnih stiskah. Po eni strani so imeli ukaz višjega poveljstva, tj. Hočevarjevega štaba, naj nemudoma oddajo orožje, po drugi strani pa so vedeli, da je takšno ravnanje v nasprotju z interesi Slovenije, ki bi jih morali oni najbolj braniti (Janša, 1992, 47-48).«

Orožje TO je bilo namreč last posameznih občin in ne republike, vendar so občinske strukture čakale na odločitev republiških organov. Značilno je, da je republiški štab TO akcijo ukazal izvesti, ne da bi kakorkoli obvestil predsedstvo republike. Novi sekretar za ljudsko obrambo je takoj prepovedal izročitev orožja občinskih organov za ljudsko obrambo. Edini, ki je imel pristojnosti, da ustavi izročanje orožja TO, je bil predsednik predsedstva republike. Ta je po dnevu zbiranja obvestil, ko je terjal tudi uradno informacijo od poveljnika RŠTO, ukazal prekinitev odvažanja orožja in zavarovanje skladišč TO. Tako je Sloveniji ostalo pod njenim nadzorom orožje 16 občinskih TO in orožje občinskih organov za ljudsko obrambo (Narodno zaščito) (Gabrič in drugi, 2008, 98).

Meseci po volitvah so pomenili tudi čas intenzivnega prilagajanja varnostnega sistema. Slovenska oblast ni odstopila od sistema ljudske obrambe in družbene samozaščite, vendar je slovenske varnostno-policijske institucije poskušala čim bolj izločiti iz jugoslovanskega sistema (Gabrič in drugi, 2008, 99).

MSNZ pa je bila skrivna organizacija, ki je nastala iz spontane pobude Antona Krkoviča prav v dneh odzemanja orožja TO, ki pa jo je varnostno-obrambna republiška struktura hitro sprejela (posebno sekretarja za notranje zadeve in ljudsko obrambo Bavčar in Janša) in podprla. Kritje v obrambnem sistemu ji je bilo najdeno v organizaciji Narodne zaščite, ki je bila del sistema splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, zato tudi tako ime. Prvi organizatorji so organizacijo v nekaj tednih razširili v vse slovenske pokrajine predvsem po neformalnih kanalih, zajela je pripadnike TO, organe za notranje zadeve in milico (policijo). Vsi so bili v organizaciji tajno, tvegajoč aretacijo, saj se je njihova dejavnost gibala prek roba legalnega, čeprav je bil za organizacijsko obliko izkoriščen sistem splošnega ljudskega odpora. Njeni člani so organizirali odporna jedra za primer posredovanja JLA v Sloveniji, zbirali so orožje in ga shranjevali na varnih krajih, pogosto v zasebnih hišah. Iz zaprtega območja na Kočevskem in posameznih občin, kjer je orožje TO ostalo, so ga skrivoma – povečini ponoči, saj so bili čez dan na delovnih mestih – premeščali do tistih območij, kjer ga ni bilo, tako da so vsa jedra imela vsaj nekaj orožja (Gabrič in drugi, 2008, 99-100).

V avgustu 1990 je bilo z obstojem organizacije seznanjeno tudi predsedstvo republike. Od tedaj se je organizacija močno razširila z vključevanjem pripadnikov TO (ponekod vseh, ponekod izbranih) in milice, tako da je septembra dosegla približno 22.000 pripadnikov. Izpeljano je bilo popolno organizacijsko prestrukturiranje s pokrajinskimi in občinskimi poveljniki. Izdelali so obrambne načrte za posamezna območja. Dejansko je bila MSNZ v tistem času edina stvarna obrambna sila Slovenije, saj je bila republiška TO paralizirana tako zaradi vodstva, ki je bilo podrejeno JLA (sestavljali so ga aktivni častniki JLA), kot zaradi odvzema orožja. Nekateri pripadniki so jo imenovali tudi Vojska Republike Slovenije (VRS), čeprav uradno tega imena nikoli ni dobila (Gabrič in drugi, 2008, 100).

Oktobra 1990 je slovenski sekretariat za ljudsko obrambo izvedel prvo veliko preureditev sil za varnostno zagotovitev osamosvajanja. TO je zopet prešla pod nadzor slovenskega državnega vrha in vanjo se je vključila tudi do tedaj skrivna MSNZ oziroma tisti del njenih pripadnikov, ki je izviral iz vojaških vrst. Iz vrst voditeljev MSNZ so izšli tudi številni novi poveljniki in člani štabov na pokrajinski in občinski ravni. Z obnovitvijo Teritorialne obrambe je Slovenija izoblikovala strateško odločitev, da bo za prehodno časovno obdobje oblikovala vojaško silo v svojem okvirju. Ta okvir je bil pomemben zlasti zaradi legalnosti take formacije v jugoslovanskem državnem in pravnem sistemu (Gabrič in drugi, 2008, 101).

2.2 VOJNA ZA OBRAMBO NEODVISNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

V vojni med Slovenijo in JLA je šlo za obrambno vojno. To je podrobneje opisal dr. Damijan Guštin, pojasnjujoč, da pridevnik »osamosvojitvena« vojna ni najbolj ustrezen. S tem, ko je 25. junija 1991 Skupščina Republike Slovenije razglasila neodvisno državo, ne da bi se predhodno začelo vojaško posredovanje JLA, je vodstvu Slovenije uspelo, da je potencialno notranjo intervencijo pretvorilo v situacijo nominalnega spopada med dvema državama. Oborožen spopad je potekal z namenom, da se z vojaško silo brani izvršen akt osamosvojitve. Pomenil je torej boj za obrambo državnosti Republike Slovenije, njene osamosvojitve, ne pa za osamosvojitve samo. Skladno s svojimi akti je Slovenija bojevala obrambno vojno (Pesek, 2007, 454).

Izrednega pomena je bila razglasitev samostojne države 25. junija 1991, torej pred formalnim napadom JLA. Slovensko vodstvo je s tem jasno opozorilo, da vojna v Sloveniji ni bila notranje posredovanje JLA, temveč je bila to meddržavna vojna. Ta dogodek je imel velik učinek tako na zvezno vodstvo SFRJ kot na generalski vrh JLA, ki v primeru osamosvojitve in odcepitve republike iz federacije ni imel izdelanega koncepta oziroma opredeljenega stališča. Obema stranema je bilo skupno le stališče, da se ne sme zgoditi dejanska sprememba obsega oziroma sestavnih delov SFRJ. Zato je bilo posredovanje s silo neizogibno (Gabrič in drugi, 2008, 112).

Razlika med dejanskim (25. junij) in napovedanim (26. junij) dnevom samostojnosti je bila državna skrivnost. Janša ocenjuje, da je Beograd pogoltnil vabo, Slovenija pa je s tem dobila en dan prednosti. Takoj po razglasitvi zakonov 25. junija je namreč Slovenija brez enega samega strela ali uporabe druge prisile praktično prevzela carino, mejne prehode in nadzor letenja. V Beogradu so skoraj do zadnjega menili, da bo razglasitev samostojnosti 26. junija, naslednji dan pa naj bi se začel prevzem dejanske oblasti (Pesek, 2007, 454).

Slovensko vodstvo je s skrajno obrambno držo dosledno sledilo mednarodno pravnemu določilu o pravici do samoobrambe, ki je bila po tedanji mednarodni ureditvi edina oblika dovoljene uporabe vojne, hkrati pa se je tako doma kot v mednarodnem prostoru ustvarila jasna slika, kdo je napadalec v Republiki Sloveniji in katere ukrepe izvajajo (Gabrič in drugi, 2008, 113-115).

JLA in zvezno vodstvo, ki sta že tako bila v dvomih o načinu zavarovanja obstoja SFR Jugoslavije, je to še dodatno begalo, saj je bila narodom, ki so sestavljali državo, priznana nesporna pravica do samoodločbe. Zato protipravnega ravnanja Slovenije ni bilo mogoče zaznati. Čeprav JLA ni imela povsem jasne predstave o načinu in predvsem cilju vojaških operacij, je generalštab po ukazu zveznega sekretarja za ljudsko obrambo Veljka Kadrijevića, pripravil načrte za vojaško posredovanje v posameznih republikah v vsej državi. Za izvajalca vojaškega posredovanja v RS, ki je bila pod organizacijsko strukturo 5. vojaškega območja s poveljstvom v Zagrebu, so komandanti korpusov prejeli konkretne zadolžitve 25. junija 1991. Poveljstvo JLA je za operacijo predvidelo predvsem oklepne enote, za zasedbo mejnih prehodov pa so zagotovili še dodatne motorizirane enote pehote, ki so bile nameščene v Republiki Sloveniji. Dodatna posebnost vojskovanja v Sloveniji je bila že predhodna

namestitev sil na samem ozemlju zdaj samostojne države. Prav njihova uporaba se je v marsičem izkazala za z vidika načrtovalcev JLA kot napačna odločitev. Številni častniki so že dolga leta živeli v Sloveniji, imeli tu družine in predvsem mentalno niso bili pripravljeni na odkrito uporabo vojaških sredstev in krvavo vojskovanje (Ibid.).

Načrt za izvedbo posredovanja je določilo 5. vojaško območje oziroma njegov štab, ki je slednjega prejel 25. junija 1991. Sledila sta določitev nalog in izbor enot; tako so bile določene oklepne enote iz petih korpusov. V pomoč so bile dodeljene še mejne enote in motorizirane enote pehote, ki so bile nameščene v Sloveniji. Večina teh sil je bila sestavljena iz redne, naborniške vojske, ki je bila nameščena v vojašnicah. Le približno deset odstotkov sil je bilo iz posebnih enot, deloma pripeljanih iz drugih vojaških območij (Ibid.).

V dveh dneh so v generalštabu izdelali okvirni načrt posredovanja, ki je vključeval le Slovenijo, ne pa tudi Hrvaške. Predvidevali so, da z oklepno motoriziranimi silami z okoli 2.000 vojaki zasedejo najpomembnejše mejne prehode, vključno z mednarodnim letališčem na Brniku, preostale prehode pa blokirajo predvsem mejne enote JLA. Zamišljeno je bilo, da kolone vozil ob podpori lokalnih sil, predvsem mejnih enot, v 24 urah zasedejo mejne prehode, ki jih nato zaprejo ali nadzirajo zvezni miličniki, ki jih na mejne prehode prepeljejo s helikopterji. Zapora mejnih prehodov je gotovo imela namen izolirati Slovenijo od tujine, v naslednjih mesecih pa prisiliti k upoštevanju jugoslovanske realnosti; za tujino pa bi bila nazoren dokaz, da Jugoslavija še obstaja (Guštin in Prebilič, 2006, 17).

V napadu na Slovenijo so tako sodelovale naslednje skupine jugoslovanskih represivnih organov: JLA, kot udarni nosilec in dejavnik zadostne ognjene moči, zvezna policija, ki je imela nalogo formalnega prevzema mejnih prehodov in njihovega zaprtja, ter predstavniki zvezne carine z namenom ohranjanja zveznega nadzora nad preходом blaga prek mejnih prehodov. To, ne glede na vse, nakazuje strogo koordinirano sodelovanje jugoslovanskih političnih elit in vojaškega vrha, ki ga je mogoče razdeliti na štiri ravni vodenja in poveljevanja:

- * na strateški ravni je Predsedstvo SFRJ skupaj z Zveznim izvršnim svetom (ZIS) delovalo kot vrhovno poveljstvo oboroženih sil, predvsem zaradi omrtvičenega delovanja samega predsedstva pa je vloga ZIS in Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo še naraščala;
- * strateško-operativno raven sta zastopala ZSLO (general Veljko Kadrijević) in v njegovem okviru generalštab oboroženih sil (general Blagoje Adžić), ki sta predstavljala sam vojaški vrh odločanja in ukazovanja podrejenim vojnim območjem;
- * na operativni ravni je bilo izvajanje vojaških nalog prepuščeno posameznemu vojnemu območju, ki je za izvajanje posameznih nalog določilo enote in jim neposredno tudi poveljevalo; v primeru napada na Slovenijo je imelo poveljstvo 5. vojnega območja v Zagrebu na voljo 10. korpus, 5. korpus za protizračno obrambo in vojno letalstvo (oba v Zagrebu), 13. korpus na Reki, 14. korpus v Ljubljani, 31. korpus v Mariboru in 32. korpus v Varaždinu in vsi so tudi dejansko sodelovali v vojni na Slovenskem;
- * na taktični ravni so bila poveljstva posameznih enot, največkrat na ravni brigad in polkov.

Obramba pravkar razglašene neodvisnosti RS je bila zaupana obrambnim silam, ki so jih sestavljale enote Teritorialne obrambe RS in milice, ki niso opravljale le povsem policijskih nalog. Ob funkciji zavarovanja ljudi in objektov so enote (predvsem posebne enote) milice sodelovale tudi v vojaških aktivnostih, saj so bile tedaj tudi bolj opremljene in izurjene kot večina enot TO. Tem enotam slovenskih obrambnih sil je treba prišteti še pripadnike Narodne zaščite in prostovoljce, ki so bili razvrščeni v strukture civilne obrambe. Prav ta posebnost oboroženih enot, ki so se zoperstavile napadu JLA, je zahtevala spremenjeno

strukturo poveljevanja. RS je vodilo predsedstvo republike, ki je v primeru postopka sprejemanja strateških odločitev tesno sodelovalo s predsednikom skupščine, predsednikom izvršnega sveta ter notranjim in obrambnim sekretarjem. Operativno vodenje v kriznih razmerah je prevzelo operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer. Ne glede na razglasitev kriznih razmer je začelo delovati takoj in delovalo nepretrgoma v prostorih Cankarjevega doma. Koordinacijsko telo je postalo izvajalec in usklajevalec politično-vojaških ukrepov ter osrednje mesto vodenja spopada. S tem je organ sicer posegel v avtonomijo dela Republiškega štaba za teritorialno obrambo, vendar se je izkazalo, da je njegova narava in sestava izjemno uspešno združila vse te strukture, ki so sestavljale slovenske obrambne sile (Gabrič in drugi, 2008, 113-115).

Kar zadeva število pripadnikov JLA, ki so sodelovali v vojni v Republiki Sloveniji, se je nenehoma spreminjalo, nikoli pa ni preseglo 20.000. Z njimi so se spopadli pripadniki slovenskih obrambnih sil, ki so jih sestavljali pripadniki TO (30.000), 3.500 pripadnikov organov za notranje zadeve (milica) in približno 1.800 pripadnikov Narodne zaščite. Če lahko za število vojakov JLA v vojni ugotovimo izrazit negativen trend, velja za število pripadnikov slovenskih obrambnih sil ravno obratno (Ibid.).

Po podatkih je v neposrednih akcijah izven kasarn – ob upoštevanju, da enote niso bile povsem popolnjene – sodelovalo 3.000 do 4.000 vojakov, 120 do 150 tankov, 100 do 120 bojnih vozil pehote, oklepnih transporterjev in ostalih oklepnih vozil, 15 letal in 20 helikopterjev. Te številke so na prvi pogled majhne v primerjavi s celotnim številom pripadnikov JLA v Sloveniji. Upoštevati pa je treba dejstvo, da so v akcijah sodelovala vsa uporabna oklepna vozila JLA v Sloveniji, razen 50 tankov z Vrhnike in Pivke. V vojašnicah sta ostala le eden ali dva pehotna ali motorizirana bataljona nepopolne sestave in brez ustrezne usposobljenosti in ognjene podpore (Švanjcer, 1993, 23).

Večina enot JLA se je 27. junija 1991 podala na pot proti mejnim prehodom zgodaj zjutraj, le tiste, ki so šle na pot iz Karlovca in Varaždina, so s premiki začele že kmalu po polnoči. Tudi zato je kot začetek agresije na Slovenijo najpogosteje zapisan 27. in ne 26. junij, ko je general Marijan Čad, komandant 13. korpusa s sedežem na Reki, s svojimi enotami iz Ilirske Bistrice krenil na mejo oz. mejne prehode od Sežane do obale in tja prišel brez večjih težav že med 18. in 19. uro (Pesek, 2007, 453).

Enotam, ki so tistega dne krenile na pot, se niso zoperstavile slovenske oborožene sile. Njihove premike so poskušali zaustaviti državljani in pripadniki slovenske milice z nenasilnimi sredstvi (barikade z avtobusi in tovornjaki). Ob tem pa je bilo ob 14.00 prvič uporabljeno strelno orožje JLA, ko so se odločili prebiti barikado pri Divači (Gabrič in drugi, 2008, 116).

Zgodaj zjutraj 27. junija 1991 sta na pot proti Sloveniji krenili dve oklepno-mehanizirani enoti iz 5. vojaškega območja, ki sta pripadali 10. zagrebškemu oziroma 32. varaždinskemu korpusu. Nameravali sta prodreti v notranjost Slovenije in vzpostaviti suverenost SFR Jugoslavije na mejah. Ti ukrepi naj bi po predvidevanjih vojaškega vrha v nadaljevanju omogočili postavitve marionetnega režima ob predhodni odstranitvi TO. Poleg tega je postalo jasno, da je Slovenija pri obrambi samostojnosti ostala sama. Pasivnost Hrvaške, ki je istega dne kot Slovenija razglasila samostojnost, je predhodno sinhroniziran in skupno pripravljen obrambni načrt v primeru napada JLA in drugih pripadnikov jugoslovanske zvezne oblasti povsem razvrednotila. Težišče napada enot JLA s področja Hrvaške je potekalo po osrednji smeri Zagreb-Ljubljana s ciljem zavzetja letališča Brnik, medtem ko sta bili drugi dve smeri, zahodna proti Primorski in slovensko-italijanski meji ter vzhodna proti Štajerski oziroma slovensko-avstrijski meji. Hkrati so se začeli premiki sil JLA iz večjih vojašnic na Slovenskem. Z Vrhnike sta krenili dve koloni tankov proti letališču Brnik, ob tem so se začeli premikati tanki in oklepna vozila iz Maribora. Njihov cilj so bili mejni prehodi z Republiko Avstrijo (Gabrič in drugi, 2008, 116-126).

Slovenski obrambni načrt je predvideval obrambo nekaj mejnih prehodov, oziroma preureditev nekaj dotedanjih maloobmejnih prehodov v mednarodne, ki bi zadovoljili osnovnim potrebam, šele v nujni naj bi napadli z oboroženo silo, da bi sprostili nekaj mejnih prehodov. Poleg tega je dopolnilni načrt že dlje časa predvideval tudi zaporo vojašnic z odvzemom vode, elektrike in telefonskih zvez ter blokado cestnih povezav z barikadami (Guštin in Prebilič, 2006, 17).

Prvi neposredni spopad med pripadniki JLA in TO in s tem tudi vojna za obrambo neodvisnosti Republike Slovenije se je zgodil v kraju Poganci pri Črmošnjicah na Dolenjskem, kjer so pripadniki slovenskih obrambnih sil postavili cestno blokado, s katero so želeli preprečiti premike enot JLA iz vojašnice Novo Mesto. Istega dne sta se strani spopadli še pri Trzinu, mejnem prehodu Šentilj, Ormožu in Medvedjeku. Prvi dan spopadov je že zahteval smrtne žrtve. V spopadu pri Trzinu so bili ubiti štiri pripadniki JLA in en pripadnik TO (Gabrič in drugi, 2008, 116-126).

Kljub očitni premoči v tehničnih sredstvih se pričakovanja vrhovnega poveljstva JLA niso uresničila. Premiki enot JLA so se zaradi sistematičnega oviranja in blokiranja glavnih smeri pripadnikov TO in milice odvijali prepočasi. Ključne so bile tudi geografske značilnosti zemljišča, ki večjih premikov oklepno-mehaniziranih enot niso omogočale. Poleg tega je bilo popolno presenečenje oborožen odpor Slovencev, česar štab vrhovnega poveljstva JLA v resnici ni pričakoval. Blokada prodirajočih sil JLA je pomenila veliko taktično prednost za slovensko stran. Ko so kolone obstale in bile obkoljene, je bilo mogoče tudi z za slovensko ozemlje izjemno uspešno partizansko taktiko vojskovanja izvajati ofenzivne napade (Ibid.).

Naslednjega dne, 28. junija 1991, se je slovensko vodstvo odločilo za prevzem pobude v vojskovanju. Vojaški vrh se je odločil za uporabo letalskih sil, vendar zopet nobeden izmed ciljev ni bil dosežen. Slovenskim obrambnim silam pa je uspelo izvesti popolno blokado vojašnic na slovenskem ozemlju. Tega dne je preboj tankov do mejnega prehoda Gornja Radgona napovedal nadaljnje spopade, ki so bili osredotočeni predvsem na mejne stražnice med Slovenijo, Avstrijo in Italijo. Začeli so se neposredni spopadi za mejo, med katerimi sta najbolj izstopala spopada za mejna prehoda Rožna Dolina pri Novi Gorici in Holmec na Koroškem. Čeprav so v primeru Primorske slovenske obrambne sile izvajale napad oziroma osvoboditev prehoda in je na Koroškem potekala vojaška operacija odboja napada sil JLA, je za oba primera značilno tesno sodelovanje tako pripadnikov TO kot milice. Prav to je omogočilo zmanjševanje trenutne premoči JLA in pripeljalo do konca spopadov v obliki jasne in nedvoumne zmage slovenske strani (Ibid.).

Kljub vojnim operacijam pripadnikov JLA, ki so potekale v Sloveniji že nekaj dni, tako na samih mejnih prehodih kot v notranjosti teritorija novonastale države, so četrty dan vojne zaznamovali mnogi protiletalski alarmi po celotni državi. Razglašeni so bili 30. junija 1991 ob 9.00 (Ibid.).

Od krhkega premirja sicer nobena stran ni uradno odstopila, vojaške operacije so se kljub temu nadaljevale. Predvsem je potekala mobilizacija v TO in tudi JLA je pripravljala obsežnejšo vojaško operacijo v Sloveniji, pri čemer naj bi sodelovale dodatne enote iz Varaždina, Zagreba in Reke. Takšna dodatna popolnitev enot JLA je bila pravzaprav nujna, saj se je število dezertirjev in vojnih ujetnikov, ki se niso želeli bojevati na strani JLA, nenehno povečevalo, zlasti po dokončni zmagi za mejne prehode Republike Slovenije ter blokadi konvojev in obkolitvi vojašnic JLA v Sloveniji. Mobilizacija na obeh straneh in verjetnost nadaljnega spopada je vodila k novim pogajanjem med jugoslovansko in slovensko stranjo (Ibid.).

Dne 3. julija 1991 je bil dosežen dogovor o ustavitvi ognja, ki je temeljil na politično pomembnem moratoriju o izvajanju nadaljnjih ukrepov osamosvajanja RS. Po trdih pogajanjih je bil dosežen samo sporazum o prekinitvi ognja in medsebojni izmenjavi

informacij v primeru kršitev. Deveti dan vojne v Sloveniji je označevalo krhko premirje ter poskusi diplomatske rešitve problema (Konferenca za varnost in sodelovanja v Evropi – KEVS, ki se je odvijala v Pragi). Nasprotno prizadevanjem mednarodne skupnosti pa so jugoslovanske politične elite, predsedstvo in Zvezni izvršni svet, izgubili nadzor nad vojaškim vrhom, ki se ni mogel sprijazniti s potekom dogodkov in se soočiti z realnostjo (Ibid.).

Evropska skupnost je 7. julija 1991 pripravila konferenco na Brionih, ki so se je udeležili predstavniki slovenske politične oblasti, predstavniki Republike Hrvaške ter najvišji politiki federacije. Dogovorili so se za premirje (na račun odloga nadaljevanja postopkov osamosvajanja za šest mesecev) ter sprejeli nekaj ključnih določb s področja varnosti in obrambe. Pomemben del pogajanj na Brionih so bili tudi pogovori o umiku pripadnikov JLA z ozemlja Republike Slovenije. Tako je zadnji konvoj in s tem pripadnik JLA slovensko ozemlje zapustil 26. oktobra 1991, ko je iz koprskega pristanišča odplula ladja Sveti Štefan (Ibid.).

3 KOROŠKA V VOJNI – HOLMEC

Koroška, pokrajina s pomembnima prehodoma iz osrednje Celjske kotline proti Avstriji in od Maribora ob Dravi proti Celovski kotlini, je bila ena od tistih pokrajin, ki je bila za načrtovalce junijske intervencije JLA pomembna predvsem zaradi svoje obmejne lege (Guštin in Prebilič, 2006, 19).

Obmejna lega Koroške je določala tudi dotedanjo obrambno postavitvev JLA in Teritorialne obrambe, v nadzor obmejne pokrajine pa sta bili močno vpleteni tudi milica in SDV. Slednja je z reorganizacijo v Varnostno-informativni službi (VIS) odpravila nadzor nad »notranjim sovražnikom«, ne pa tudi drugih operativnih nalog, med katerimi je bil nadzor mejnega pasu. JLA je tako imela na Koroškem večino sil v obmejnih enotah (Guštin in Prebilič, 2006, 20).

Poveljstvo in podporne enote 67. obmejnega odseka (bataljona), ki se je raztezal od sredine Dravske doline do Logarske doline, so bili v vojašnici Bukovje pri Dravogradu. Večina sil bataljona, ki so štejele okoli 660 vojakov (ocene o popolnjenosti so se gibale tudi nižje, od 350 do 489), je bila razporejena v mejnih stražnicah (karavlah); 1. četa: Bistriški jarek, Košenjak, Vič, Libeliče, Strojna, Sonjak in 2. četa: Holmec, Reht, Terča, Koprivna, Logarska dolina. Šolska četa bataljona je bila v vojašnici v Celju. Moštva stražnic so zlasti tesno sodelovala z milico, ki je nadzirala mejne prehode: Radelj, Vič, Libeliče in Holmec, pa tudi maloobmejne prehode. V stražnicah je bilo okoli 20 do 30 vojakov, ki so služili vojaški rok, poveljnik stražnice pa je bil običajno vodnik, redko poročnik. Stalno osebje je imelo precej stikov z domačim prebivalstvom in dobršen del je bil integriran v življenje obmejnih skupnosti, ne glede na specifičnosti svojih služb (Guštin in Prebilič, 2006, 20-22).

Navzočnost JLA je dopolnjevala dobra in močno okrepljena TO. Do preureditve poveljevanja je prišlo spomladi 1991. TO je imela okoli 2.150 pripadnikov, njene specifične naloge pa so bile poleg obrambe posameznih objektov tudi delovanje v obrambi prostora, skupaj z rezervnimi silami JLA. Nova poveljniška struktura TO je imela nalogo dejanske izvedbe reorganizacije po pokrajinah. Zahodnoštajerska pokrajina (8. pokrajinski štab teritorialne obrambe – PŠTO) je nastala iz prejšnjih treh pokrajin in je pokrivala območje 15 občin s prav toliko občinskimi štabi TO, ki so se marca 1991 preoblikovali v območne (Guštin in Prebilič, 2006, 23-25).

8. PŠTO je vstopil v vojno leta 1991 s petimi neposredno podrejenimi območnimi štabi (OŠTO): 81. območni štab s sedežem v Žalcu, 83. območni štab s sedežem v Slovenj Gradcu, 85. območni štab s sedežem v Slovenskih Konjicah, 87. območni štab s sedežem v Trbovljah in 89. območni štab s sedežem v Velenju (Guštin in Prebilič, 2006, 26).

Operacijsko območje 83. OŠTO je obsegalo področje Mežiške, Mislinjske in Dravske doline (območja bivših občinskih štabov TO Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Dravograd in Radlje ob Dravi) ter mejni pas z Republiko Avstrijo na severu, na ostalem prostoru pa še občine Ruše, Slovenske Konjice, Celje, Velenje in Mozirje. Na vzhodu je meja odgovornosti območnega štaba TO segala skoraj do Fale in nato potekala med Lovrencem na Pohorju in Ribnico na Pohorju, do Rogle in naprej čez Paški Kozjak, Graško goro, Razbor in od tu preko Smrekovškega pogorja na Olševo, do državne meje z Republiko Avstrijo. Površina krajine je obsegala 1.042 km², s 74.570 prebivalci in 138 naselji (Guštin in Prebilič, 2006, 27).

Prav meja z Republiko Avstrijo je bila izjemnega pomena, saj je bilo moč pričakovati obsežnejše, tudi bojne aktivnosti JLA na tem območju. Cilj JLA in predvsem zveznih oblasti je bil preprečitev formalne razglasitve samostojnosti, ki se začne z nadzorom nad mejnimi prehodi, uporabo državnih simbolov in posrednim izvajanjem psihološke ter fizične izolacije Republike Slovenije od zahodne Evrope. Zavedajoč se simbolnega in povsem objektivnega pomena mejnega pasu, sta se obe strani osredotočili predvsem na to, strateško izjemno

pomembno, ozemlje Republike Slovenije. Zato so tako 83. OŠTO kot tudi pripadniki milice na Koroškem izvajali usposabljanja s posebnim poudarkom zavarovanja državne meje, bolj znanega pod načrtom Kamen (Gorenšek, 2001, 2; Guštin in Prebilič, 2006, 27).

Aktivnosti milice in teritorialne obrambe za zavarovanje državnih meja so se začele konec meseca marca, ko je Predsedstvo Republike Slovenije ustanovilo operativni štab za vodenje izrednih razmer, ki je bil sestavljen iz štirih delovnih skupin. Ena izmed nalog je bila priprava ukrepov na državni meji in sicer na mejnih prehodih in zeleni coni. Šifra akcije je bila KAMEN in se je razdelala v treh variantah. Načrt akcije KAMEN sta za Koroško regijo na meji z Republiko Avstrijo v strogi tajnosti pripravila in izdelala Šemrov Štefan za TO in Zlatko Halilovič za milico. To je bil začetek priprav za izvedbo operacije preprečitve zavzetja mejnih prehodov, ki jih je načrtovala jugoslovanska armada v svojem ukazu za operativno izvedbo povelja z dogovorjenim znakom GRANICA (Halilovič, 2006, 49).

V ta namen je PŠTO prejel ukaz RŠTO za izvedbo premika enot, ki so bile na usposabljanju, v bližino pomembnejših mejnih stražnic. Ukaz se je nanašal predvsem na Koroško, kjer so s premiki začeli 29. maja 1991. Junija so bile izvedene še nekatere dodatne mobilizacije, s katerimi je želelo pokrajinsko poveljstvo preveriti odzivnost. Vendar je bila ta v celotni pokrajini na zavidljivo visoki ravni (85 %) (Guštin in Prebilič, 2006, 28).

83. OŠTO je pričakal napad JLA s formacijsko strukturo, v kateri je bilo razporejenih, vendar ne tudi mobiliziranih, 2.163 pripadnikov TO, od tega 163 častnikov, 197 podčastnikov in 1.803 vojakov (Ibid).

JLA je imela na Koroškem specifično razporeditev, ki se je neposredno nanašala na tedanjo jugoslovansko doktrino varovanja državnih meja in vlogo JLA pri tem. Posledično so bili pripadniki JLA razporejeni v mejnih stražnicah na 15 lokacijah s svojim poveljstvom v Bukovju pri Dravogradu (s tem silami je pokrivala cca. 132 kilometrov državne meje z Republiko Avstrijo). Mejne enote so na območju 83. OŠTO pripadale 67. obmejnemu bataljonu (2 obmejni četi - posadke 11 obmejnih stražnic) in 66. obmejnemu bataljonu (4 obmejne stražnice). Tako je 67. obmejni bataljon 27. junija 1991 štel 662 sodobno oboroženih pripadnikov, od tega 29 podčastnikov in 18 častnikov (Guštin in Prebilič, 2006, 29).

27. junija ponoči so slovenske sile dobile nalogo, da v skladu z načrtovanimi cilji napredujejo proti mejnim prehodom in jih nekaj zagotovijo za potrebe Slovenije, tako politično-strateške kot dokaz, da operacija JLA ni uspela, kot tudi zaradi nujnih potreb, tj. preskrbovalnih in odprtih poti za sodelovanje. Na koroškem koncu je za to bil predviden mejni prehod Holmec, ki je bil za jugoslovanske sile težje dosegljiv, hkrati pa prehod tudi iz osrednje Slovenije po cesti preko Smrekovca in Mežice. Povelje za napad je dal 8. PŠTO v Celju, enako kot je dobila nalogo sodelovanja v načrtu Kamen II tudi milica Uprave za notranje zadeve Slovenj Gradec. Območni štab TO je hkrati načrtoval napad na kolono JLA pred Dravogradom, ki je predstavljala največjo grožnjo na Koroškem. Za delovanje na Holmcu je štab, ki je vodil kar 28 enot, postavil svojega pooblaščenca Maksa Gorenška in za to že zvečer 27. junija oddvojil potrebne sile. Silam pred Dravogradom naj bi poveljeval štab sam (Gorenšek, 2001, 2; Guštin in Prebilič, 2006, 29-30).

3.1 BOJ ZA MEJNI PREHOD HOLMEC

Med Prevaljami in Mežico se cesta odcepi proti državni meji, v smeri proti Pliberku leži mejni prehod Holmec. V vojni za svobodno Slovenijo leta 1991 je postal ta kraj prizorišče enega najhujših spopadov med slovensko milico in teritorialno obrambo na eni strani ter JLA na drugi. To potrjuje tudi število padlih in ranjenih (Švanjcer, 1993, 191).

Z danim ukazom 83. Območnega štaba TO za napad na stražnico JLA Holmec so enote teritorialne obrambe v sodelovanju z milico prešle iz začetne defenzive v ofenzivna bojna dejstevanja, ki so se s prostora Holmca in Dolgih Brd prenesla na vso Koroško (Guštin in Prebilič, 2006, 31).

Geografske značilnosti Holmca – območja spopada – so bile močno v prid pripadnikom JLA, ki so bili nameščeni v stražnici. Mejni prehod se namreč nahaja na dnu sicer suhe doline, medtem ko je bila stražnica v neposredni bližini (200 metrov), vendar na nekaj deset metrov višji legi. S te dominantne točke so imeli vojaki JLA neposreden nadzor nad dogajanjem v dolini, še posebej nad objekti milice ter mejnim pasom (Ibid.).

Spopad med enotami milice na mejnem prehodu Holmec in pripadniki JLA je bil neizbežen, saj je imela zvezna oblast namen zavzeti in zapreti mejne prehode, kar naj bi izvedli pripadniki zvezne milice ob podpori JLA oziroma posadk v stražnicah. Naloge slovenske milice in TO pa so bile diametralno nasprotni. Zato so se začele razmere na vseh mejnih prehodih postopoma zaostrovanje (Guštin in Prebilič, 2006, 32).

Praviloma v stražnici Holmec ni bilo več kakor 40 vojakov, vendar temu junija 1991 ni bilo tako. Enota je bila dodatno popolnjena s pripadniki iz Celja, ki so bili pod vodstvom poročnika Selmana na podčastniškem usposabljanju. Tako je bilo 25. junija 1991 na stražnici Holmec skupaj 62 pripadnikov JLA, od tega dva častnika, dva podčastnika in 58 vojakov (v bližini Holmca je bilo z upoštevanjem posadk na sosednjih stražnicah Sonjak in Reht 132 sodobno oboroženih in opremljenih vojakov). Aktivnosti pripadnikov JLA so se nenehno spreminjale, zato se je okrepila tudi posadka milice, tako da je delo na mejnem prehodu praviloma opravljalo 15 miličnikov in 2 miličnici. Kljub političnim napetostim pa razmere med obema stranema niso bile neposredno zaostrene. Prav tako je potekalo tesno in nadvse prijateljsko sodelovanje med prebivalci samega Holmca in vojaki, ki so okoliškim kmetom radi priskočili na pomoč. Poveljnik obmejne stražnice Šabić je živel v Sloveniji že vrsto let, zato ni bil prav nič navdušen nad zaostrovanjem razmer (Guštin in Prebilič, 2006, 32-33).

26. junij 1991 je bil dan D, prvi dan, ki ga je Slovenija pričakala v svoji sveže sprejeti neodvisnosti. Tega dne so miličniki mejnega prehoda Holmec ob 7.30 ob prisotnosti posebne miličniške enote dvignili slovensko zastavo. Dvigu zastave so sledile reakcije pripadnikov JLA, saj so vojaki, polno oboroženi, začeli zavzemati položaje v okolici stražnice. Vojaški postopki na strani JLA so nakazovali sovražnost, zato se je posledično povečevala napetost med milico, ki je bila poleg redne sestave okrepljena z 12 kolegi iz Posebne enote milice (PEM). Poveljstvo nad okrepljeno posadko miličnikov je prevzel Otokar Praper, medtem ko je bil za širše zavarovanje in koordinacijo delovanja miličnikov na mejnem prehodu Holmec določen inšpektor Zlatko Halilović. Kljub temu da so se pripadniki JLA pripravljali na zasedbo prehoda, do spopada tega dne ni prišlo (Ibid.).

V četrtek, 27. junija, se je na Holmcu začelo zapletati. Ob 14.45 je na travniku v neposredni bližini mejnega prehoda pristal helikopter JLA, iz katerega sta se izkrcala podpolkovnik Stanevski, načelnik štaba 31. korpusa JLA, in poročnik Dragić (kasneje je ostal na stražnici in prevzel poveljstvo), poveljnik 2. obmejne čete 67. obmejnega bataljona JLA. Oba sta odhitela v stražnico, kjer sta predala ukaz in navodila za zavzetje mejnega prehoda. Okrog 16. ure je inšpektor Halilović javil, da JLA s stražnice Holmec pritiska na mejni prehod Holmec ter da mejna milica potrebuje pomoč. Stotnik Zdravko Fajmut, poveljnik 1. čete 62. koroškega odreda, je bil s svojo enoto v bližini kmetije Kralj (Naglič, 2008, 29).

Na tej kmetiji je poveljnik 62. koroškega odreda oblikoval improviziran štab, slab kilometer od mejnega prehoda in stražnice na vrhu vzpetine. Ta položaj je omogočal skoraj popoln pregled nad razmerami v dolini oziroma nad položaji miličnikov kot tudi pripadnikov JLA (Guštin in Prebilič, 2006, 37).

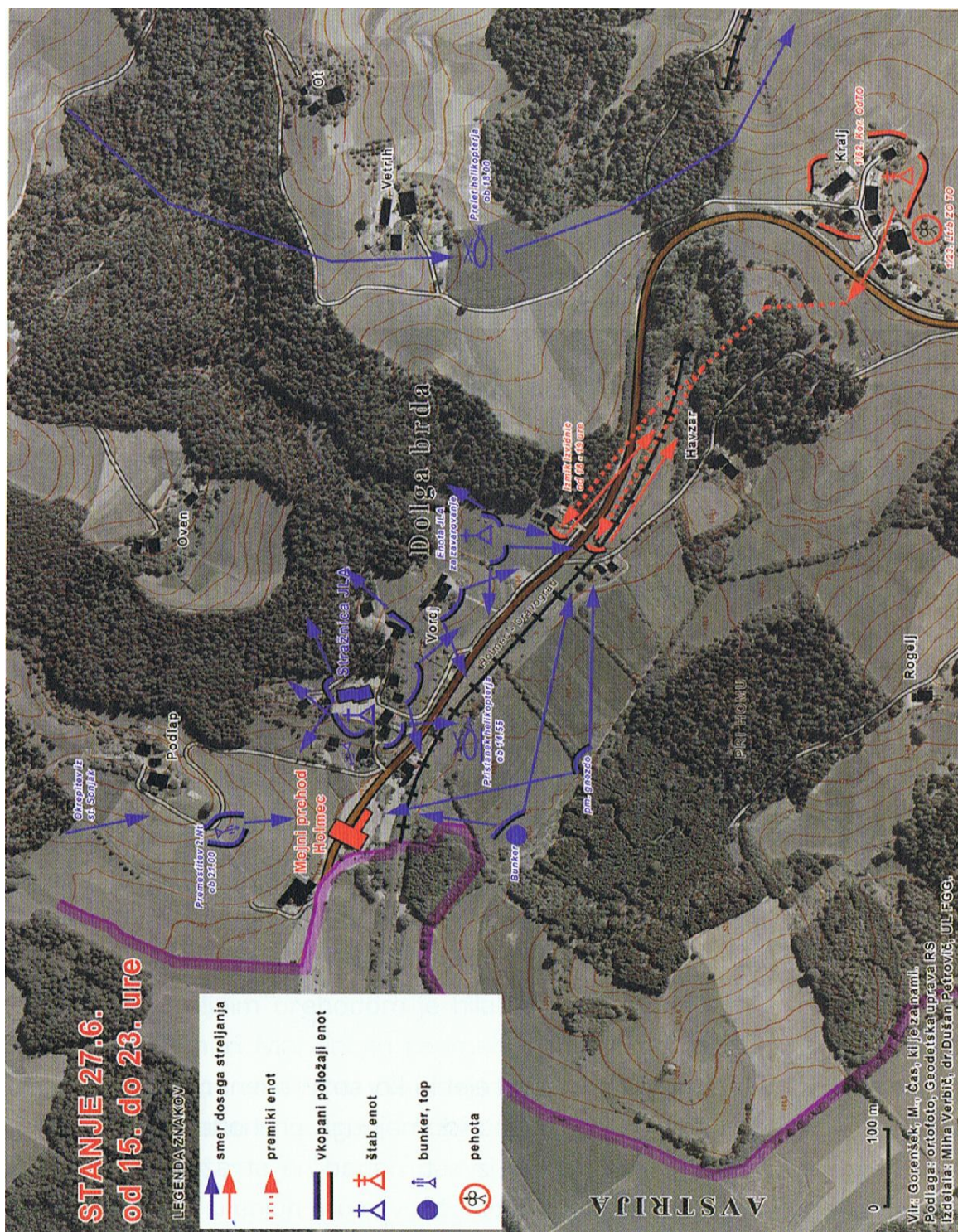
Štotnik Fajmut je dobil nalogo, da blokira JLA in v sodelovanju z milico, ki je na mejnem prehodu, prepreči zasedbo mejnega prehoda. Enota je takoj pristopila k izvedbi bojne naloge. V približno pol ure je izvedla širšo blokado, tako da so bile enote JLA blokirane okrog 17. ure (Naglič, 2008, 29).

Približno v tem času, ob 16.30, je JLA postavila ultimat, da morajo miličniki zapustiti mejni prehod v 15 minutah. Vodstvo (Uprava za notranje zadeve v Slovenj Gradcu) se je brez večjega posvetovanja odločilo, da mora posadka mejnega prehoda Holmec vztrajati na položajih. Takrat je že bila aktivirana tudi TO (62. koroški odred), ki je začela z izvajanjem širše obkolutve, s katero bi JLA spravili v obkolutveni položaj (Gorenšek, 2001, 8; Guštin in Prebilič, 2006, 34).

Po 15 minutah se enota miličnikov ni umaknila s prehoda. Naslednja zahteva po predaji je sledila ob 17.07. Tudi ta je bila s strani komandirja milice odločno zavrnjena, zato se je poveljnik enote JLA odločil za nasilen prevzem mejnega prehoda. Tako so točno ob 17.17 vojaki izstrelili dva opozorilna strela v nadstrešek mejnega objekta, minuto zatem pa so že rafalno streljali predvsem v streho mejnega objekta in v izobešeno slovensko zastavo. Vsi miličniki, ki jih je bilo takrat na mejnem prehodu 15, so pripravili orožje in zasedli svoje predhodno izbrane položaje. Vendar streljanja nazaj ni bilo. Prvi razlog zato je bil, da za ognjeno delovanje ni bilo ukaza oziroma JLA prav tako ni neposredno streljala na miličnike, drugi pa, da je bila količina orožja in streliva na mejnem prehodu omejena. Po dveh streljih iz netrzajnega topa je nastopila tišina. Pripadnikom JLA ni uspelo prisiliti miličnikov k umiku. Vodstvo je v tem času izdalo ukaz o dodatni mobilizaciji ter oblikovanju enote za okrepitev posadke miličnikov na mejnem prehodu (Gorenšek, 2001, 13; Guštin in Prebilič, 2006, 38).

Približno ob 18. uri pa sta izvidnici (TO) voda padli v zasedo, ki jo je enota JLA pripravila iz rajona Čebulove hiše in Homa. Obstreljevanje je trajalo približno eno uro, nakar se je vod pod zaščito ognja izmaknil v obrambni rajon čete TO. Po čudežu ta vod pod obstreljevanjem ni imel nikakršnih izgub. Vseeno pa je bojno delovanje čete za ta dan odvrnilo enote JLA od nadaljnjih bojnih delovanj na mejni prehod in posadko mejne milice (Guštin in Prebilič, 2006, 43; Intervju-Gorenšek, 2010).

Slika 1: Stanje na bojišču od 15. do 23. ure, 27. junija

Vir: Guštin in Prebilič (2006, 39).

Na podlagi pridobljenih informacij, ki so jih pripadniki TO dobili od zajete posadke helikopterja v Dravogradu, se je 83. OŠTO odločil za napad na stražnico Holmec, preden bi tamkajšnji pripadniki JLA uspeli napasti mejni prehod. Takšni odločitvi je botrovalo več razlogov: 1. prevzemanje pobude pri vodenju spopada, saj so bili miličniki v podrejenem taktičnem položaju, grozil jim je tudi napad s težjim orožjem (netrzajni top, minometi, ročni

minometalci), 2. podporni manevri JLA za stražnice (premik motorizirane enote iz Maribora z lahкими oklepniki BOV), 3. premik mehanizirane kolone proti mejnim prehodom kot podpora posadkam obmejnih stražnic (Guštin in Prebilič, 2006, 44).

Zaradi omenjene demonstracije prisotnosti TO, je JLA okrepila posadko stražnice na Holmcu (10 vojakov iz sosednje stražnice Sonjak), ostali pripadniki pa so si urejali položaje in sektorje delovanja (Ibid.).

V večernih urah istega dne je 83. OŠTO po poročilu koordinatorja aktivnosti TO Gorenška, sklenil povečati svoje sile na Holmcu. Poleg 1. čete 62. odreda in 23. lahke topovske raketne baterije (dva topova za protizračno obrambo 20 mm) so enotam dodali 115. protidiverzantsko četo (določena je bila za nosilca napada na stražnico), ki je za seboj že imela določena usposabljanja in izkušnje pri uničevanju utrjenih točk. Opremljena je bila tudi s kakovostnejšim, predvsem lahkim, za take naloge primernim orožjem. Poleg njih se je med posamezne enote TO vključila tudi milica (Gorenšek, 2001, 16; Guštin in Prebilič, 2006, 46).

Halilovič in Gorenšek sta sestavila bojne skupine in jim določila časovnico, do katere ure morajo zasesti položajna mesta. Skupine sta seznanila z lokacijami nasprotnika in lastnih enot ter državne meje z Republiko Avstrijo, razporedila posamezno vrsto orožja po skupinah, popolnila skupine TO s pripadniki policije in nekaterim določila tudi UKV zveze, ki jih je imela milica (Halilovič, 2006, 51-52).

Prav tako so bile dodane zveze (čeprav jih po pričevanju M. Gorenška takrat TO namenoma ni veliko uporabljala, tako da ni šlo za pomanjkanje teh, op.a.), s katerimi je bila omogočena neposredna komunikacija med enoto na bojišču ter koordinatorjema akcije, Halilovičem in Gorenškom (Ibid.).

Tabela 1: Pregled enot za izvedbo napada na mejni prehod Holmec

Enota	Poveljnik	Mesto v bojni razporeditvi
1. četa 62. koroškega odreda	stotnik Zdravko Fajmut	sile za napad
115. protidiverzantska četa	stotnik Branko Garnbret	sile za napad
23. lahka topniško-raketna baterija zračne obrambe	poročnik Tomaž Juraja	sile za zračno obrambo
24. alpski izvidniški vod	stotnik Drago Horjak	sile za zavarovanje-blokada stražnice Reht
159. protidiverzantski vod	poročnik Toni Pogorevčnik	sile za zavarovanje-blokada stražnice Sonjak
97. jurišni odred	stotnik Bojan Šisernik	sile za protidesanti boj

Vir: Guštin in Prebilič (2006, str. 43)

Po pregledu dejanskega stanja enot za izvedbo napada ter oborožitve so se odločili za dodatno okrepitev predvsem z rezervnimi enotami ter enotami za ognjeno podporo. Dodane so bile enote: vod za posebne namene TO, diverzantski vod 62. koroškega odreda TO, oddelek minometov 60 mm 132. protidiverzantske čete TO, skupina ročnih minometov 97. jurišnega odreda TO, 160. protidiverzantski vod ter sanitetni vod (Guštin in Prebilič, 2006, 43-44).

Po zadnji uskladitvi načrtov so morale vse enote, katerih naloga je bila neposredno bojno delovanje po položajih JLA, zavzeti svoje položaje do 04.00 (po ukazu poveljnika Zahodnoštajerske pokrajine, majorja V. Krajncja). Ovira pri tem je bila izvedba premika enot, ki se tedaj še niso nahajale na Holmcu oziroma so bile za izvedbo napada dodane naknadno (Ibid.).

Za vodenje napada na stražnico Holmec je bil določen major Maksimiljan Gorenšek. Nalogo je sprejel 27. junija ob 23.15, kar je pomenilo, da ima na voljo 5 ur časa za izvedbo naloge. Skupaj z načelnikom 83. Območnega štaba TO in poveljnikom 115. protidiverzantske čete so izdelali osnovno zamisel za izvedbo napada ter določili enote TO, ki bodo pri tem angažirane v okviru bojne skupine TO. Poveljniško mesto bojne skupine TO in milice so uredili pri kmetu Kralju ter od tod vodili vse nadaljnje aktivnosti. Enote, ki so bile dodane za izvedbo napada, so bile glede na namen in organizacijsko strukturo čudna mešanica. Za taktični nivo poveljevanja je to predstavljalo velik izziv, zato je bilo potrebno okrepiti poveljstvo bojne skupine TO. Tako sta slednje poleg stotnika Zdravka Fajmuta sestavljala še stotnik Branko Božič in stotnik Drago Pečnik, ki je bil namestnik vodje napada. Priprave za napad so izvajali po načelu »noč je naša moč«. Pri tem so jim občutno pomagale močne nevihte, ki so ponoči neprestano divjale in uspravale enoto JLA, njim pa nudile odlične pogoje za doseg presenečenja (Intervju-Gorenšek, 2010).

Naloge posameznih enot pri izvedbi napada so bile razdeljene v dve skupini. Prvo so sestavljale štiri udarne skupine, ki so bile nosilke napada, drugo pa tiste enote, ki so izvajale podporo in zavarovanje prvi bojni skupini (Ibid.).

Prvo udarno skupino je predstavljal 160. protidiverzantski vod, ki je prvi izvedel premik ob 04.00. Enota območja ni poznala, zato je imela vodiča. Prav tako ni imela zvez oziroma neposredne povezave s štabom, zato je bila izvedba naloge z veliko mero zaupanja prepuščena njenemu poveljniku (Ibid.).

Druga udarna skupina je bila sestavljena iz polovice pripadnikov 115. protidiverzantske čete in je imela izhodiščni položaj najbližje položajem JLA. S premikom je pričela 04.20.

Tretja udarna skupina je predstavljala težišče napada. Sestavljena je bila iz jedra 1. čete 62. koroškega odreda. Tej enoti so se pridružili pripadniki milice s polno oborožitvijo. Izhodiščne položaje je zapustila ob 04.15. Ta skupina je imela tudi edina vzpostavljeno zvezo s štabom oziroma koordinatorkama pri kmetu Kralju (Ibid.).

Četrta udarna skupina, 2. vod 15. protidiverzantske čete, je edina neposredno delovala na objekt stražnice in s pridom izkoriščala taktično prednost zemljišča-višje ležeče položaje. Premik je skupina začela izvajati ob 04.10 (Ibid.).

Drugo skupino so sestavljale enote, ki so morale izvajati širše zavarovanje omenjenih položajev 115. protidiverzantske čete, saj je obstajala realna možnost pomoči sosednjih dveh stražnic Sonjak in Reht oziroma njunih posadk. Osnovna naloga teh enot je bila preprečitev napada enot JLA izza hrbta. Za izvajanje blokade stražnice Reht je bil določen 24. alpski izvidniški vod TO, za blokado stražnice Sonjak pa 159. protidiverzantski vod. 97. jurišni odred TO je izvajal protidesantno obrambo širšega rajona Poljane, če bi se posadka v stražnici Holmec želela okrepiti s pomočjo helikopterskega desanta. 23. lahka topniško raketna baterija zračne obrambe (ZO) TO je bila namenjena zavarovanju poveljniškega mesta (Guštin in Prebilič, 2006, 34-35; Intervju-Gorenšek, 2010).

Naknadno dodane enote za ognjeno podporo (1. oddelek 23. lahke topniško raketne baterije ZO TO, oddelek minometov 60 mm, skupina ročnih minometov) so zavzele položaje okoli kmetije Kralj. Vendar so pri bojni uporabi enot za ognjeno podporo obstajali določeni zadržki – pomanjkanje zvez oziroma nevarnost prisluškovanja, kar je oteževalo organizacijo in koordinacijo delovanja; zaradi terena oziroma ozke doline pa so se položaji pripadnikov JLA in TO nahajali sorazmerno blizu, poleg tega so bili v okolici prisotni številni lokalni prebivalci – zato se vsaj v začetku spopada štab ni odločil uporabiti podpore lahke artilerije (Gorenšek, 2001, 10-12; Guštin in Prebilič, 2006, 37-39).

Omeniti je potrebno še sile za zagotovitev bojnih delovanj, ki sta jih predstavljala sanitetni vod TO ter postaja za oskrbo ter rezervne sile, sestavljene iz enot za posebne namene – vod TO (pripravljene v Dobji vasi) ter pionirskega voda, ki je bil lociran pri kmetu Kralju (Gorenšek, 2001, 13).

Ob dejstvu, da cestna povezava ni bila blokirana, je v zgodnjih jutranjih urah Z. Halilovič s štirimi terenskimi vozili ter osmimi zaboji streliva za avtomatske puške in puškomitraljeze na položaje mejnega prehoda namestil dodatnih 10 miličnikov ter izdal povelje za obrambo objekta na mejnem prehodu (Guštin in Prebilič, 2006, 45).

Ob 1.30 so poveljniki udarnih skupin prejeli povelje za pripravo skupin in izvedbo napada. Premik udarnih skupin v pričakovane rajone je bil izvršen od 02.00 do 03.00 (Intervju-Gorenšek, 2010).

Priprave na spopad so bile zaključene, nevihta se je proti jutru poglobila in pripravljali se je nov, lep sončen dan. Zaradi visokih temperatur je bilo megleno, kar je bistveno zmanjševalo vidljivost (Guštin in Prebilič, 2006, 46).

Tabela 2: Razmerje moči tik pred spopadom

Sile in sredstva	JLA	TO in milica	Razmerje
Vojaki	62	188	1:3
Oborožitev			
Puška 7,9 mm M-48	0	47	0:47
Ostrostrelna puška 7,9 mm	6	1	6:1
Polavtomatska puška 7,62 mm	0	31	0:31
Avtomatska puška 7,62 mm	52	60	1:1
Puškomitraljez 7,62 mm	12	12	1:1
Mitraljez 7,9 mm	0	1	0:1
Ročni minomet M-57	0	2	0:2
Minimet 60 mm	0	2	0:2
Netrzajni top 82 mm M-60	2	0	2:0
Protiletalski top 20/3	0	2	0:2

Vir: Guštin in Prebilič (2006, str. 47)

V petek, 28. junija, se je ukazani udar ob 04.00 začel. Udarne skupine so ob hudi nevihti v 5 minutnih intervalih začele z zavzemanjem položajev v okviru prve stopnje načrtovanih bojnih delovanj (razbitje enot JLA, zasedba dominantnih položajev Homa, Glinice in Dolgih Brd ter prehod enot JLA iz aktivne v pasivno obrambo) (Guštin in Prebilič, 2006, 48).

Začetek spopada bi moral biti realiziran na skrajni levi strani bojišča, kjer bi morala enota 160. protidiverzantskega voda nevtralizirati mitralješko gnezdo. Vladala je popolna tišina, nato pa se je ob 04.50 zaslišal osamljen strel, ki se je najverjetneje nekemu sprožil nenadzorovano. Ob 05.45 se je zaslišal prvi rafal, nato pa se je utrgal plaz. Spopad se je začel, vendar ne na pričakovanem mestu, na koti 529, temveč na skrajni desni strani, pod kmetijo Oven. Zgodil se je nenačrtovan boj pripadnikov TO in JLA v srečanju. Četrta udarna skupina, ki ji je poveljeval podporočnik Mihael Cerjak, je na desnem krilu naletela na skupino pripadnikov JLA, ki je prišla na pomoč iz sosednje stražnice Sonjak. Dva vojaka JLA sta bila

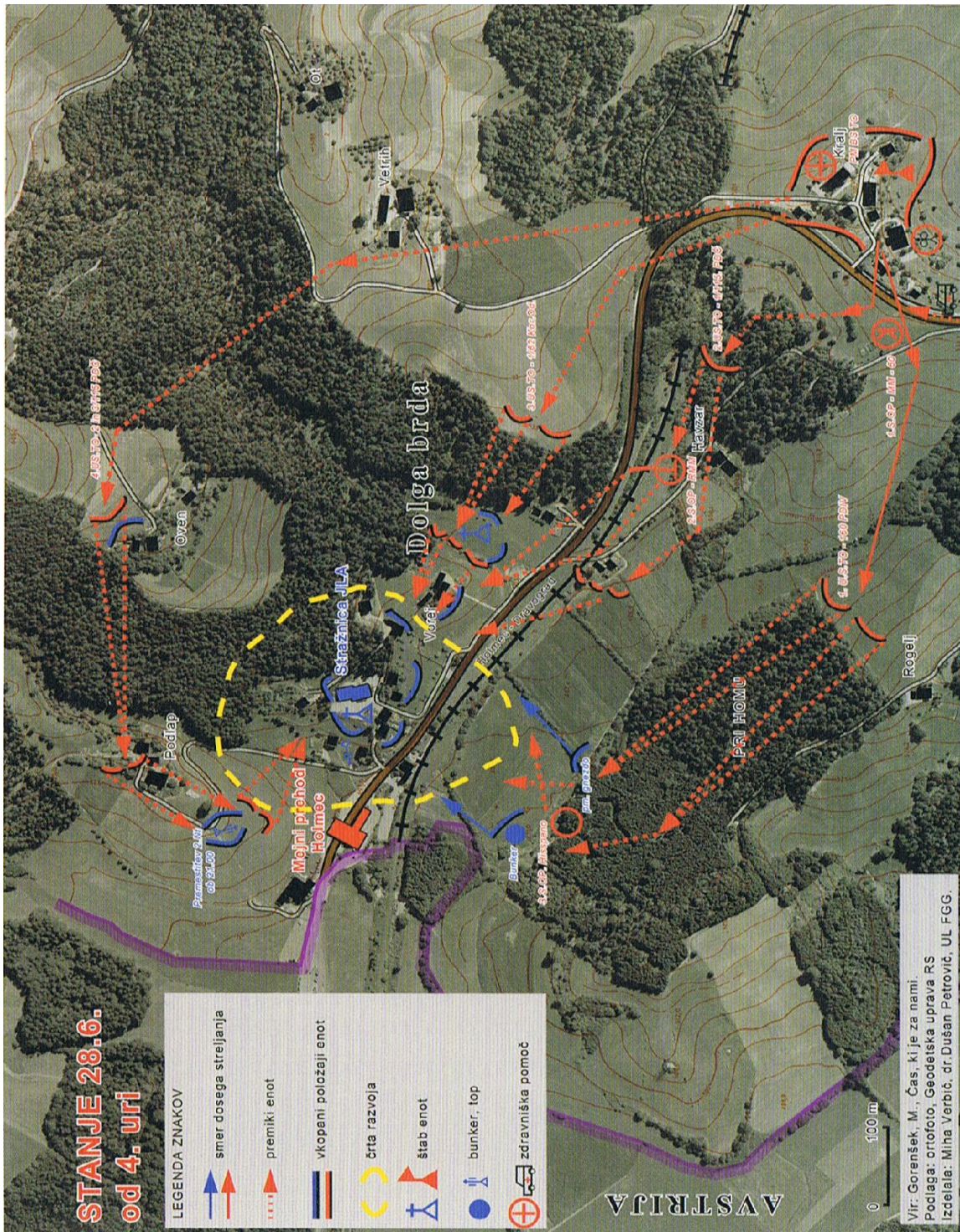
ranjena, tretjega pa so pripadniki TO kot vojnega ujetnika odpeljali na poveljstvo (Guštin in Prebilič, 2006, 49-50).

V okolici Holmca so se razvneli boji, ki so ob močnem obstreljevanju in presunljivem zavijanju siren reševalnih vozil, trajali vse do 07.10, ko je poveljnik enote JLA, poročnik Dragič, prosil za premirje, toda predaje ni sprejel (Ibid).

Mogoče je domnevati, da je bila to reakcija na predhodno omenjeni spopad, saj so se lahko tudi pripadniki JLA sedaj zavedali, da so obkoljeni. Ogenj so odprli iz vsega razpoložljivega orožja ter z netrzajnim topom ustrelili v ostrešje stavbe mejnega prehoda. Drobci so ranili dva miličnika v zgornjem nadstropju. Na to dejanje so se odzvali pripadniki TO in pričeli streljati. V tem trenutku je prišlo sporočilo prve udarne skupine, da je mitralješko gnezdo na koti 529 nevtralizirano, kar je pomenilo, da je vzhodna stran bojišča zavarovana. Kljub temu se je pritisk JLA še stopnjeval. Zaradi višjih položajev so pripadniki JLA povsem nadzorovali dogajanje na mejnem prehodu in skoraj onemogočali neposredno bojno delovanje miličnikov oziroma povračilni ogenj (Intervju-Gorenšek, 2010).

Streljanje je trajalo približno do sedmih (07.10). Že ob pol sedmih so rešilni avtomobili odpeljali prve ranjene vojake JLA. Takrat so pripadniki TO prenehali s streljanjem. Največ ranjenih in padlih je imela enota JLA na položajih pred skupino hiš, ki so obrnjene proti kmetiji Kralj. Med tem časom pa je prišlo obvestilo, da iz smeri sosednje stražnice Reht proti položajem TO nastopa kolona 60 pripadnikov JLA (Gorenšek, 2001, 18).

Slika 2: Stanje na bojišču ob 4. uri, 28. junija

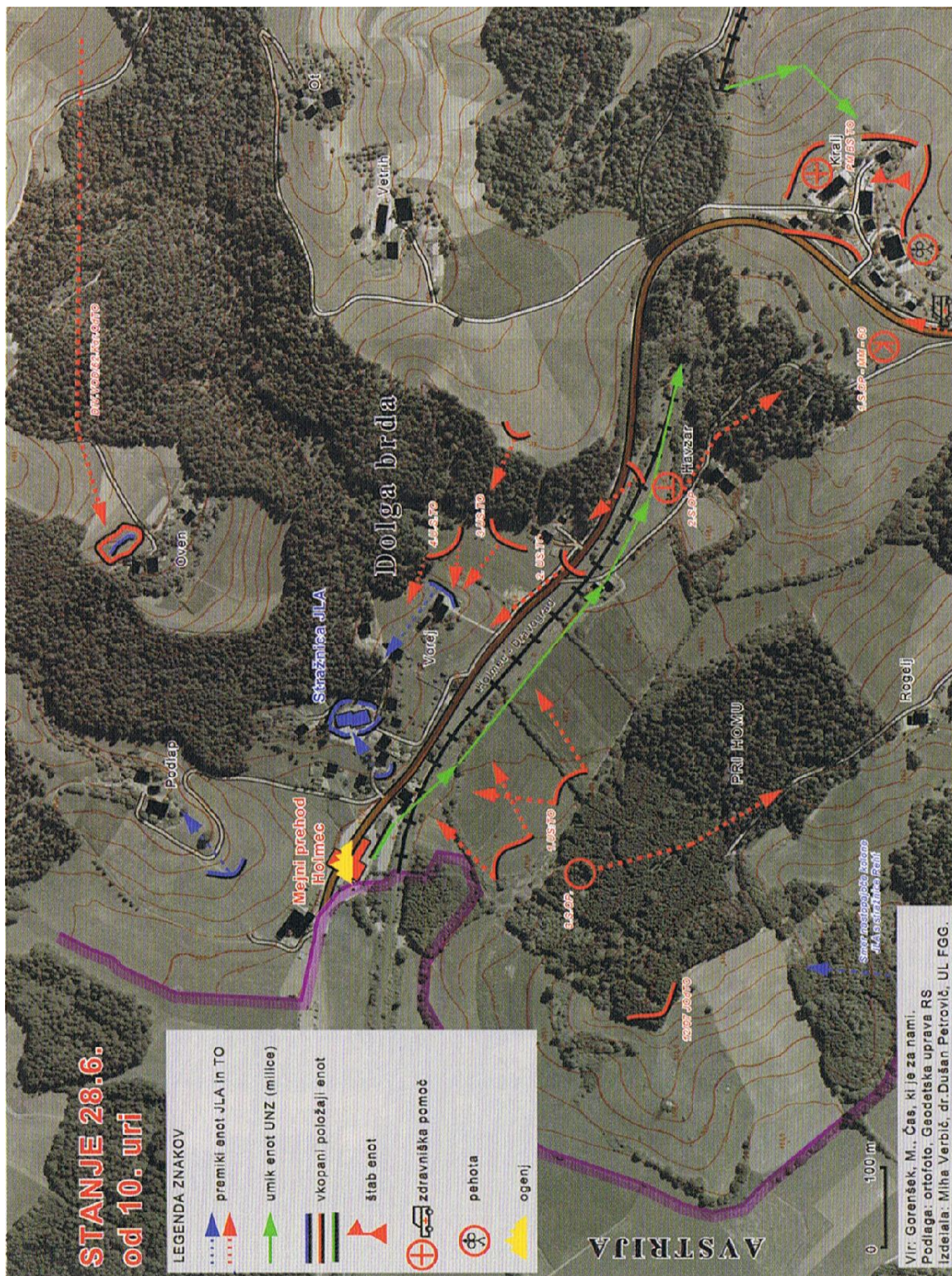

Vir: Guštin in Prebilič (2006, 49).

Da bi napadalci stopnjevali pritisk na vojake JLA (do 06.45 so imeli že tri mrtve vojake), se je okoli 07.00 koordinator Gorenšek odločil za premik topa za protizračno obrambo na vzhodne položaje, kjer je bilo še pred kratkim mitralješko gnezdo JLA. Ta položaj je omogočal uporabo orožja preko celotne doline in položajev TO kot tudi preko mejnega prehoda. Za uporabo pa je bilo potrebno predhodno umakniti prebivalce, ki so bili še vedno v svojih domovih. Nekateri (sosed stražnice, Ivan Vušnik) so se celo vključili v proces pogajanj za

predajo posadke JLA v stražnici Holmec. Vendar so vojaki ob 08.04 po prejemu obvestilu o pomoči še 100 dodatnih vojakov iz motorizirane kolone, ki se je takrat približevala Dravogradu, ponovno začeli z bojnim delovanjem predvsem na objekt mejnega prehoda. Posledica obstreljevanja sta bila dva mrtva in en ranjen miličnik (Gorenšek, 2001, 19-20).

Slika 3: Stanje na bojišču ob 10. uri, 28. junija

Vir: Guštin in Prebilih (2006, 59).

Ob 09.55 so pripadniki JLA ponovno sprožili strel iz netrzajnega topa na objekt mejnega prehoda in ob tem uporabili zažigalno granato. Takoj po strelu je celoten objekt zajel ogenj. Rešilec je moral odpeljati enega miličnika v bolnišnico, ostali miličniki in gasilci pa so takoj začeli z gašenjem objekta, vendar jim vojaki JLA tega niso dopustili. Potreben je bil organiziran umik s položajev na mejnem prehodu, zato je štab organiziral koncentrični ogenj – delovanje po položajih JLA z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Zaradi obvestila o bližajoči se koloni JLA, ki naj bi nastopala proti položajem TO s smeri Rehta, niso mogli več čakati, zato je ognjena podpora po ukazu majorja Gorenška iz topa za protizračno obrambo izstrelila opozorilni rafal preko objekta stražnice, da bi se reševalno vozilo umaknilo. Po izvedbi ukaza se je reševalno vozilo umaknilo, podporni ogenj pa so odprle tudi vse tri odrejene udarne skupine TO in podprle izmik miličnikov od gorečega objekta mejnega prehoda. Z ognjeno podporo so začeli ob 10.15. Tudi protiletalski top je odprl ogenj in to ravno v času, ko so se poskušali predati nekateri vojaki v stražnici. Dogodek se je končal brez nepotrebnih žrtev, miličniki pa so se pod zaščito zapornega ognja topa in udarnih skupin TO s položajev za železniškim nasipom varno izmaknili v predor in od tam na poveljniško mesto pri kmetu Kralju. Nevarnost, ki je pretila od napredujoče kolone pripadnikov JLA, je minila še preden je major Gorenšek lahko dokončno izvedel svoje ukrepe (premik protiletalskega topa v notranjost položajev, aktiviranje rezerve). Kolona iz Rehta se je namreč na poti do Holmca obrnila nazaj, 24. alpsko izvidniški vod, ki je bil predviden za zavarovanje Rehta, pa se je samoiniciativno premikal proti Holmcu. Ti so imeli enake planinske uniforme kot pripadniki mejnih enot JLA, zato so jih obveščevalci TO zamenjali z enoto JLA (Švanjcer, 1993, 192-193; Intervju-Gorenšek, 2010).

Ogenj podpornih skupin je imel uničujoč učinek, še posebej so gromko odmevali strelji ročnega minometa in rafali »Hispanno« topa. Ob tej demonstraciji velike ognjene premoči, ki so ji bili priča vojaki JLA, je bila večina slednjih primorana k predaji. Posadka stražnice se je začela predajati in ob 10.30 je bil boj dobljen ter zmaga zagotovljena, čeprav so se posamezniki in manjše prikrite skupine pripadnikov JLA predajale vse do 13.00. Vsi vojaki pa se vendar niso predali. Deset vojakov se je namreč skupaj s poveljnikoma uspelo prebiti iz obkolitvenega obroča in pobegniti v smeri stražnice Sonjak. Zadnji od teh so bili ujeti naslednjega dne pri stražnici Strojna (Gorenšek, 2001, 19-20).

Slovenske enote so zajele 47 vojakov in 1 podčastnika, ki so bili na Holmcu najprej oskrbljeni in nato z avtobusi odpeljani v zbirni center TO v Slovenj Gradec (Gorenšek, 2001, 20).

Zmaga na Holmcu je bila skupno delo miličnikov in pripadnikov TO, mejni prehod pa so neposredno branili samo miličniki. Pet miličnikov je bilo dodanih kot okrepitev glavnini čete TO pri napadu na obmejno stražnico Holmec. To so bili štirje puškomitraljezci in ostrostrelec. Stanje v vrstah milice po spopadu je bilo naslednje: dva padla in trije hudo ranjeni. Ranjena sta bila tudi dva pripadnika TO. Na strani JLA je v boju za Holmec sodelovalo 62 mož. Od tega so trije padli, šest je bilo ranjenih (Gorenšek, 2001, 20; Gušin in Prebilič, 2006, 58).

Ker pri spopadu ni bilo moč zaslediti prekoračitve veljavnih pravnih norm na področju mednarodnega vojnega in humanitarnega prava v oboroženem spopadu med obema vojskujočima se stranema, ni bila podana nobena kazenska ovadba (Gušin in Prebilič, 2006, 58).

3.2 KONEC SPOPADOV

Boji na Holmcu, ki so potekali med 26. junijem in 28. junijem 1991, so bili prvi spopadi med TO in milico ter pripadniki JLA na Koroškem. V spopadih za mejni prehod je sodelovalo 233 pripadnikov TO, 49 miličnikov in 62 vojakov JLA. Čeprav je spopad zahteval pet smrtnih žrtev, devet težko ranjenih in pet lažje ranjenih vojakov, so analize pokazale na dosledno spoštovanje določil mednarodnega vojnega in humanitarnega prava. Vsem ranjenim je bila

nudena zdravniška pomoč ne glede na to, na kateri strani se je posameznik boril. Iz razgovorov in dostopnih dokumentov je razvidno spoštovanje nasprotnika in izogibanje nepotrebnim žrtvam. Poveljniki obeh strani so se zavedali, da je življenje vsakega posameznika tudi v vojnah razmerah velika vrednota (Guštin in Prebilič, 2006, 77-78).

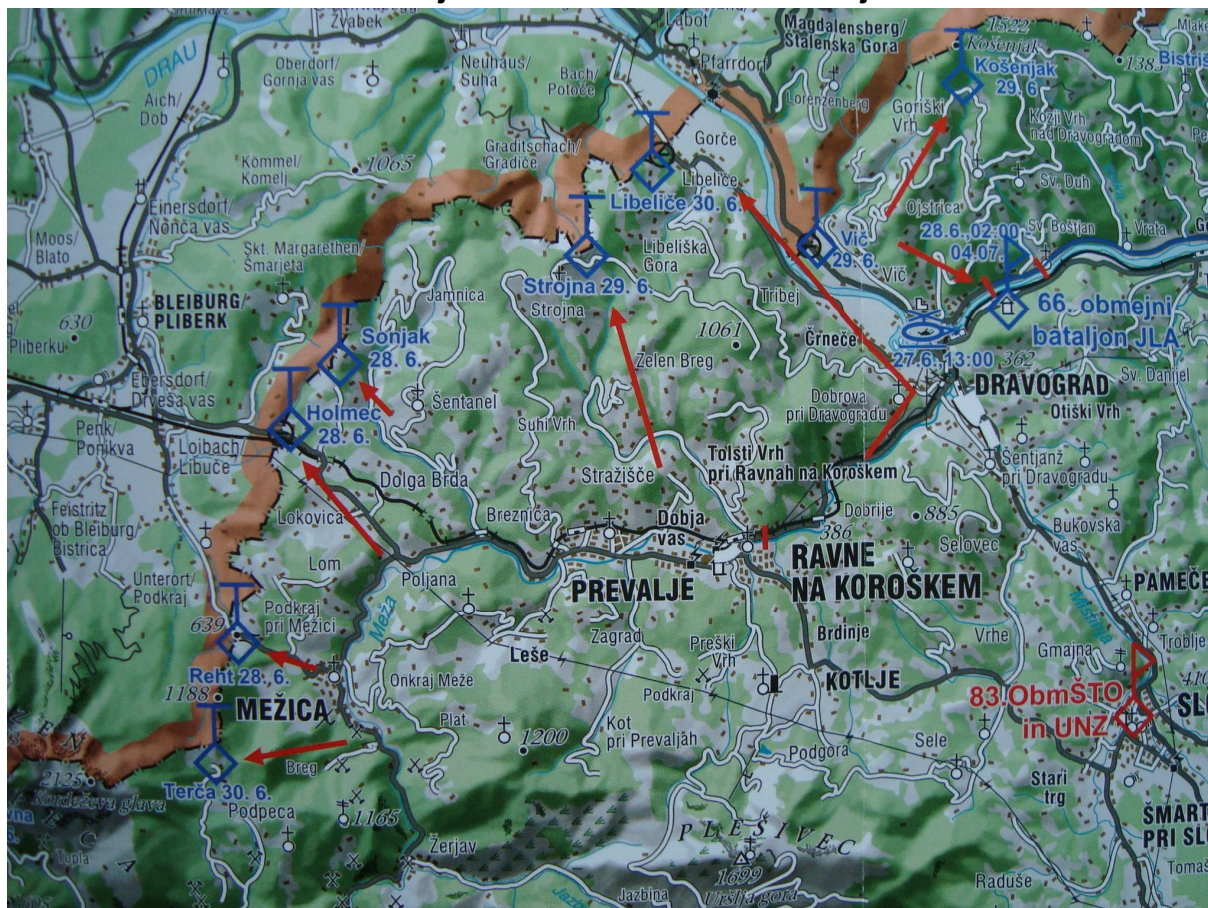
Spopad, ki je bil za pripadnike milice in TO na Koroškem ognjeni krst, je bil kljub pomanjkanju orožja, streliva in zvez izpeljan učinkovito. Tesno sodelovanje vseh, miličnikov, pripadnikov TO, civilistov in sanitete, je omogočilo zmago na Holmcu. Za svetovne razmere je bil to spopad majhnih razsežnosti, vendar je bil še kako pomemben za Koroško in Slovenijo. Tudi ta zmaga in brezkompromisnost TO in miličnikov je prepričala najvišje avtoritete v strukturah JLA, da Republika Slovenija razpolaga s pomembno silo, ki so jo pred tem odkrito podcenjevali. Sporočilo bojev na Holmcu je prepričalo ostale poveljnike stražnic, da so se predali brez spopadov. Prepričanje, ki je nastalo po takem spopadu, da ne dovolijo vrnitve JLA na mejo, je bilo eno od vodil slovenske delegacije v pogajanjih na Brionih (Ibid.).

Veličine vojaka in vojske ne merimo s številom zmaganih bitk, ubitih nasprotnikov in lastnih žrtev, temveč jo plemeniti njeno ravnanje s premaganimi. In prav tu so pripadniki slovenske milice in TO nalogo opravili z odliko. Vsi vojni ujetniki so bili obravnavani z veliko mero dostojanstva, ki je v marsičem presegalo sicer jasna zapisana določila mednarodnega vojnega in humanitarnega prava. Zato je mogoče zaključiti, da so bili s tega vidika spopadi na mejnem prehodu Holmec primer »pravičnega« vojskovanja, čeprav je morda takšno vrednotenje paradoksalno, saj vojna največkrat zahteva življenja in povzroča telesne in duševne rane (Ibid.).

4 ANALIZA SPOPADA IN BOJNIH AKTIVNOSTI

Čeprav je bil spopad, v katerem je aktivno sodelovalo 233 pripadnikov teritorialne obrambe, 18 aktivnih in 31 rezervnih miličnikov, 9 voznikov reševalnih vozil, 2 zdravnici in 7 medicinskih sester, omejen na ožji rajon Holmca, Homa in Dolgih Brd, je vest o prvi izbojevani zmagi teritorialne obrambe in milice na Koroškem bliskovito prodrla po celotni domovini, segla pa je tudi v svet (Gorenšek, 2001, 21).

Slika 4: Prikaz obmejnih stražnic ter smeri delovanja TO in milice¹

Vir: Gušin in Prebilič (2006, Priloge)

Na tem mestu lahko zabeležim spoznanje, da so enote TO (in milice) na Koroškem izvedle prvo ofenzivno akcijo na mejnem prehodu, ki nikoli ni bil zaseden. Slovenske enote so dobile nalogo zavzeti stražnico JLA ter rešiti miličnike na mejnem prehodu, ki je bil blokiran s strani pripadnikov JLA, nameščenih v stražnici Holmec. Nalogo so izvedle uspešno.

Z ukazom pokrajinskih štabov in naprej prek območnih štabov so enote TO po vseh pokrajinah dobile nalogo, da preidejo iz defenzive v ofenzivo ter tako prevzamejo pobudo. Na drugi strani so enote JLA dobile nalogo zasesti državno mejo (proti zahodu), Slovenijo izolirati ter jo postaviti pred izvršeno dejstvo.

¹ Modra grafika označuje stražnice JLA (poleg je datum predaje), helikopterski desant in poveljstvo enot JLA, rdeča pa smeri delovanja TO in milice ter poveljstvo enot TO in UNZ.

V času, ko se je situacija na Holmcu vedno bolj zaostrovala, je bilo potrebno hitro posredovanje (M. Gorenšek omenja, da so ob ugotovitvi, da prihaja do menjave narodnostne strukture v moštvih sosednjih stražnic, vedeli, da morajo ukrepati, op.a.), da bi izkoristili primeren čas za akcijo. V ta namen se je za posredovanje na Holmcu organizirala bojna skupina raznovrstnih enot. Ob tem je potrebno omeniti nekatera dejstva. Prvič, poveljniki enot se med seboj niso poznali. Drugič, od sprejetja naloge (27. junija) je poveljstvo ponoči imelo slabih pet ur časa za organizacijo in koordinirano sodelovanje med seboj ter pripravo enot za akcijo. Tretjič, kot je izpostavil Gorenšek, je bilo veliko takih pripadnikov TO, ki sta jih zgrabila panika in strah in za katere so bili potrebni radikalni ukrepi, da so jih spravili na noge.

Taktični premiki in bojne aktivnosti so se izvajali že pred tem. 24. oziroma 25. junija se je 1. četa 62. koroškega odreda premaknila v rajon Holmca, kjer naj bi nudila zavarovanje oddelku mejne policije, ki je opravljal svoje delo. Na drugi strani so bile prav tako okrepljene stražnice JLA. Takrat se je zgodil prvi večji premik enot TO proti mejnemu prehodu (vod 1. čete 62. koroškega odreda, poveljnika Z. Fajmuta), ki se je končal klavrno, a srečno. V koloni je vod zakorakal pred cevi, ki jih je postavil poročnik Selman. V navzkrižnem ognju je boj trajal eno uro in se brez žrtev končal z umikom enot TO. V tem primeru se je izkazalo, da je bila komponenta, ki sem si jo zastavil v hipotezi – poveljevanje in kontrola, zanemarjena s strani poveljujočih. Nivo organiziranosti se je dvignil šele po prihodu (27. junija) vodje bojne skupine, Maksa Gorenška, ki je sestavil štiri bojne skupine (zraven še proti-desantna in protizračna obramba ter rezerva) in poskrbel, da se je postavila blokada sosednjih stražnic Reht in Sonjak.

Ob istočasnem in vzporednem razvoju dogodkov, ki so si brez nekega vrstnega reda sledili v tistih nekaj urah, se je za ključno spremenljivko oboroženega boja izkazala vloga lokalnih prebivalcev oziroma civilistov, ki so priskrbeli uporabne podatke o stanju enot JLA v stražnici in okoli nje. Domačini so služili tudi kot vodiči enotam TO po okoliških gozdovih in hribih, katere so uspešno očistili (Hom), s čimer so lažje postavili blokado širšega območja Holmca. Nekateri med njimi so uporabili svoje pogajalske sposobnosti, kar je bilo možno zaradi njihovega dolgoletnega sosedskega odnosa z moštvom stražnice. Potrebno se je namreč zavedati, da so neposredni sosedje, domačini, spletli poznanstva z njimi. Tako so imeli oziroma bolje rečeno pridobili najboljše informacije in položaj, od koder so lahko opazovali stanje in potek dogodkov v stražnici.

Analiza poveljevanja oziroma bojnega delovanja v krizni situaciji – boju na Holmcu, je zahtevala hitro in odločno ukrepanje. Z dobro načrtovanim ognjem in prenosom informacij (tudi dezinformacij) je enotam TO in milice uspelo prisiliti tiste v stražnici in okoli nje k predaji oziroma begu. Čeprav je bilo na fronti povprečne širine 300 metrov izstreljenih veliko nabojev (število izstreljenih nabojev na minuto: JLA – 8.100, TO in milica – 13.580) in nekaj min (11), je bilo število žrtev presenetljivo nizko. Blokada v obliki polkroga po odločitvi poveljujočih ni predvidela izselitve civilnega prebivalstva. Gorenšek je kot razlog za takšno odločitev navedel tajnost priprav za izvedbo napada. Slednji je bil izveden z eno tretjino vseh sil, glavnina je služila za zavarovanje bojišča. Skupno je bilo razmerje sil s 3:1 v prid slovenskim enotam. Kar zadeva sile TO, je zanimiv podatek, da so za nosilca napada izbrali skupino oziroma vod, ki je za seboj že imel bojne izkušnje, posledično pa tudi visoko moralo. Na drugi strani je vladal nek strah in zmeda, saj pripadniki JLA niso imeli pravih informacij o situaciji v Sloveniji in poteku dogodkov na tamkajšnjem ozemlju. Prav tako jim je primanjkovalo izkušenj za daljše bojevanje (Intervju-Gorenšek, 2010).

Enote TO in milice so boj izvajale po enotni zamisli, pri čemer udarnim skupinam niso vnaprej določili metode in načina bojevanja, temveč so v povelju določili samo črte razvoja v okviru prve stopnje (1. stopnja: razbitje enote JLA na prvotnih položajih, zasedba položajev Homa, Glinice ter Dolgih Brd, prisiliti nasprotnika v pasivno obrambo na ozkem prostoru stražnice Holmec; 2. stopnja: uvajati skupine za ognjeno podporo na novo zasedena mesta,

od koder doseči preboj in predajo nasprotnika), ki jih je bilo treba pred uvajanjem orožij za ognjeno podporo zavzeti. Poveljujočim je pri vodenju oboroženega boja uspelo doseči pravilno in pravočasno uporabo enot (kljub improvizaciji in stiski s časom), kar so uskladili z dobljeno nalogo (obramba mejnega prehoda – zavzetje stražnice) ter z namenom in možnostjo sodelovanja enot TO in milice v boju. Pri tem je bilo potrebno upoštevati predvsem kvantitativno in kvalitativno stanje osebne sestave enot, oborožitve in opreme ter razpoložljivih materialnih sredstev. Slednje dejavnike oboroženega boja sem že podal in opisal v prejšnjih poglavjih, zato jih na tem mestu ne bom posebej izpostavljajal.

Boj na Holmcu je pokazal, da je bilo dobro načrtovanje in usklajevanje bojnih udeležencev oziroma sobojevanja z enotami milice pogoj za uspeh. Omogočilo je »humano« oziroma razpršeno uporabo vseh razpoložljivih sil in sredstev. S takratno pravilno ali posrečeno odločitvijo (uporaba minometov je bila drzna izbira zaradi bližine avstrijske meje ter bližnjega civilnega prebivalstva, op.a.) in uporabo vseh sredstev ognjene podpore (in obveščevalnih podatkov) se je načrtovalcem napada uspelo izogniti bližinskemu boju – prsa ob prsa, kar bi nedvomno zahtevalo več žrtev.

5 ZAKLJUČEK

V zaključnem delu naloge se bom osredotočil na svojo hipotezo oziroma predpostavko o tem, da naravno-geografske značilnosti bojišča v povezavi s civilnim prebivalstvom predstavljajo ključno spremenljivko za poveljevanje in kontrolo (PINK) v vodenju oboroženega boja.

Dejstva, ugotovitve in ostala spoznanja o boju in drugih bojnih ter nebojnih aktivnostih na Holmcu leta 1991 predstavljajo skupek značilnosti, o katerih govori moja hipoteza, ki se kot rdeča nit vleče skozi zgornje zapise.

Na koncu analize in raziskovanja spopada-boja, ki se je odvil na mejnem prehodu in v njegovi bližnji okolici, sem prišel do sklepa, da svoji hipotezi lahko pritrdim. Značilnosti bojišča oziroma naravno-geografske danosti okolja, kjer sta mejni prehod in, v njegovi neposredni bližini, stražnica, so bile bistvenega pomena pri organiziranju napada in obrambe. Še zlasti zato, ker je bilo poleg prisotno civilno prebivalstvo. Mejni prehod leži v manjši dolini, z obeh strani pa je obdan z višje ležečimi predeli, ki so bili ključnega pomena za nadzor celotne okolice mejnega prehoda ter stražnice. Upoštevajoč prednosti in slabosti terena in prisotnost civilnega prebivalstva (najbližji sosede so delovali kot vir obveščevalnih podatkov) je poveljniški kader moral načrtovati napad (osvoboditev blokiranih miličnikov, obramba mejnega prehoda ter nevtralizacija stražnice) in obrambo (vkopavanje vojakov in postavitve težke oborožitve na položajih okoli stražnice ter nadzor mejnega prehoda) in se pripraviti na vodenje oboroženega boja. Enotam TO in milice je brez večjih težav uspelo (kljub premoči v moštvu) zavzeti višje ležeče položaje oziroma nevtralizirati mitralješka gnezda ter zaobiti glavne obrambne položaje posadke JLA. Tako se je za pomembno izkazala odločitev ločiti svoje sile na več smeri delovanja. Potrebno je bilo upoštevati tudi, da je bila zahodna stran mejnega prehoda omejena z državno mejo. S tem sta bila poveljevanje in kontrola osredotočena na ostale smeri, ki so jih ščitili pripadniki TO. V takšni situaciji, poznanih razmerjih moči ter poznanih položajih enih in drugih je še vedno obstajala dokajšnja mera nepredvidljivosti oziroma negotovosti v stalno spreminjajočem se poteku dogodkov, saj so viharna noč, spreminjajoče se informacije o predajah in prekinitvah ognja, prisotnosti civilistov in reševalnih vozil v coni ognja, zahtevali neprestano kontrolo in vodenje, da bi se izognili prijateljskem ognju in nepotrebnim žrtvam.

Kot vedo povedati poveljniki, ki so kdajkoli načrtovali bojne dejavnosti, so načrti zato, da se porušijo. Bojna situacija je nepredvidljiva in vsebuje ogromno znanih in nezanih dejavnikov, ki lahko kadarkoli odločijo o sreči spopadajočih strani. Podobno bi veljalo reči za boj za mejni prehod Holmec, za zasedbo državne meje, na katerem mestu bi lahko svobodno zaplapolala slovenska zastava.

Nihče si ni hotel zares napolniti orožja in stati nasproti ljudem, s katerimi je bil do nedavnega skupaj v enaki uniformi. Veliko je bilo takih, ki so bili prestrašeni in nepripravljeni sprejeti realno stanje ter se spoprijeti z izzivom. Vendar pa se med množico takih vedno najdejo tisti, ki se izpostavijo in prevzamejo breme odločitve in poveljevanja nase. V primeru Holmca, junija leta 1991, se je »bog vojne« nasmehnil slovenskim teritorialcem in miličnikom, ki so ob vseh omenjenih značilnostih moje hipoteze uspeli izkoristiti svoje prednosti ter uporabiti vojaško znanje, pokazati odločnost, vztrajnost in nenazadnje tudi pripadnost svoji domovini.

V tem zaključnem razmišljanju sem obenem prišel do spoznanja, da se ugotovljena dejstva iz dostopnega gradiva o boju na Holmcu in takratnih dogajanjih ne razlikujejo bistveno od podatkov, ki sem jih dobil v intervjuju z Maksom Gorenškom, upokojenim majorjem TO in vodjo napada na stražnico in mejni prehod. Intervjuvanec mi je posredoval podatke in

pojasnil potek dogodkov, ki so praktično identični oziroma se skladajo s podatki iz uporabljenih virov. Posledično pri analizi tega spopada nisem prišel do novih zaključkov, kljub temu da sem dobil informacije iz prve roke.

Osamosvojitve Slovenije in odločitve za oborožen odpor ter neuklonljivost slovenske nacije predstavljajo okvir, v katerem se je odvila ena večjih zgodb o boju za samostojnost Slovenije, ki pa je danes precej manjša, čeprav jo marsikateri avtorji in tudi sam označujem s pridevnikom večja. Boj na Holmcu in vsa ostala bojna delovanja za obrambo svoje države imajo svoje mesto v spominu ljudi, za katerega pa se zdi, da je pozabljen kot Kralj Matjaž pod Peco.

Menim, da bi si iz preteklih dogodkov v času osamosvojitvenih procesov in vojne za obrambo samostojnosti, čeprav je minimalizirana na nekajdnevne spopade, lahko zapomnili nekatere dogodke in preučili takratne odločitve, na podlagi katerih bi lahko v prihodnosti izpopolnili vedenje o vodenju oboroženega boja.

Pravijo, da je zgodovina učiteljica življenja, torej bomo tam iskali odgovore.

6 LITERATURA

1. GABRIČ, Aleš, PRINČIČ, Jože, TOPLAK, Cirila, VALIČ-ZUPAN, Andreja, PREBILIČ, Vladimir in GUŠTIN, Damijan. Osamosvojitve Slovenije: priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol. 1. izdaja. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2008.
2. GORENŠEK, Maksimiljan. Čas, ki je za nami: spomini bojev na Koroškem. Rokopis, Brdinje, 2001.
3. GORENŠEK, Maksimiljan, intervju, 2.7.2010, Brdinje, Ravne na Koroškem.
4. GUŠTIN, Damijan, PREBILIČ, Vladimir. Boj na Holmcu 27. in 28. junij 1991 in Koroška v vojni za obrambo neodvisnosti Republike Slovenije. NUK, Ljubljana, 2006.
5. HALILOVIČ, Zlatko. Spopad na Holmcu-referat. Rokopis, Slovenj Gradec, 2006.
6. JANŠA, Janez. Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988 -1992. Ljubljana, 1992.
7. NAGLIČ, Janja. Vojna na Koroškem leta 1991. Diplomsko delo. FDV, Ljubljana, 2008.
8. PESEK, Rosvita. Osamosvojitve Slovenije: ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država? Nova revija, Ljubljana, 2007.
9. ŠVAJNCER, Janez. Obranili domovino, Teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991. Ljubljana, 1993.

7 SEZNAM TABEL IN SLIK

7.1 TABELE

Tabela 1, Pregled enot za izvedbo napada na mejni prehod Holmec, stran 17.

Tabela 2, Razmerje moči tik pred spopadom, stran 19.

7.2 SLIKE

Slika 1, Stanje na bojišču od 15. do 23. ure, 27. junija, stran 16.

Slika 2, Stanje na bojišču ob 4. uri, 28. junija, stran 21.

Slika 3, Stanje na bojišču ob 10. uri, 28. junija, stran 22.

Slika 4, Prikaz obmejnih stražnic ter smeri delovanja TO in milice, stran 25.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

DS – Družbena samozaščita
JLA – Jugoslovanska ljudska armada
KEVS – Konferenca za varnost in sodelovanja v Evropi
MSNZ – Manevrska struktura narodne zaščite
OŠTO – Območni štab teritorialne obrambe
PEM – Posebne enote milice
PINK – Poveljevanje in kontrola
PŠTO – Pokrajinski štab teritorialne obrambe
PTT – Pošta telegraf telefon
RS – Republika Slovenija
RŠTO – Republiški štab teritorialne obrambe
SDV – Služba državne varnosti
SFRJ – Socialistična federativna Republika Jugoslavija
SLO – Splošni ljudski odpor
TO – Teritorialna obramba
VIS – Varnostno-informativna služba
VRS – Vojska Republike Slovenije
ZDA – Združene države Amerike
ZIS – Zvezni izvršni svet
ZO – Zračna obramba
ZSLO – Zvezni sekretariat ljudske obrambe

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Tilen Kavčič, rojen 30.5.1985 na Jesenicah, kandidat Šole za častnike – specializacije pehote, v skladu s pravilnikom za oblikovanje zaključne naloge Šole za častnike (SOP-ŠČ 02/004 za oblikovanje zaključne naloge kandidatov in slušateljev Šole za častnike, številka 804-200/2009-1, z dne 2.4.2009) izjavljam, da sem avtor zaključne naloge z naslovom *Boj na Holmcu*. S svojim podpisom zagotavljam, da je predložena naloga rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela in da so vsa mnenja drugih avtorjev uporabljena z dovoljenjem in ustrezno navedena.

V Mariboru, dne 26.8.2010

desetnik Tilen Kavčič